

HÁROM PÁPAI DIÁK BALATONI KALANDOZÁSAI

**IRTA:
LAMPÉRTH GÉZA**

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

**BUDAPEST, 1902
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA.**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-058-7 (online)
MEK-16048

TARTALOM

ELSŐ UTAZÁS

Vasúton és kordén.

Az első állomás.

A Balaton.

Füred.

Tihany.

A halászkunyhóban.

Hazafelé.

MÁSODIK UTAZÁS

Indulás.

A költő bölcsője és sírja.

Tündérország.

Csobáncz.

Badacsony.

Szigliget és Szentmihály hegye.

ELSŐ UTAZÁS

Vasúton és kordén.

Egy szép nyári reggelen három utas igyekezett a veszprémi országuton Nagy-Vázsony felé.

Mind a három pápai diák volt. A nevük: Jó Miklós, Gál Bandi és Gál Feri. Az első már nagy theológus diák, az utóbbi kettő még csak kis gimnázista. Bandi az első osztályt végezte épen, Feri meg a másodikat.

Úgy kerültek össze, hogy Bandi és Feri testvérek voltak, Miklós pedig távoli rokonuk és tanítójuk. Együtt lakott velük Pápán, felvigyázott rájuk és segítette őket a tanulásban.

Volt is foganatja lelkiismeretes munkájának. Mind a két öcsce jeles bizonyítványt küldött haza év végén. Ennek köszönhette Bandi és Feri, hogy a vakációban egy kis kalandos vándorutat tehettek Miklós bácsival a szép Balaton vidékén.

Édes apjuk, a ki a délibábos alföldön lakott, mikor a jeles bizonyítványokat megkapta, ezt írta nekik:

Édes fiaim!

Minthogy olyan jól viseltétek magatokat és olyan szorgalmasan tanúztatok, szívesen megengedem, hogy Miklós bácsival leránduljatok szép magyar tengerünk, a Balaton partjára.

Mulassatok jól, használjátok föl okosan az időt.

Szerető atyátok
Gál András.

Legforróbb vágya teljesült ezzel a két eleven eszü, szorgalmas fiúnak. Mert Miklós bátyjuk, a ki a Balaton vidékén született és nevelkedett, oly sok szépet beszélt már nekik a Balatonról, hogy maguk is színről-színre óhajtották azt látni.

Veszprémig vasúton mentek. Ott mindjárt megnézték a sziklatetőre épült ősi várat s a vár kápolnáját, mely már-már ezer esztendő. Az első magyar király, Szent István és neje, Gizella királyné építtette. Máig is »Gizella kápolna« a neve.

Miklós bácsi jól ismervén az út hosszú voltát, kocsit akart fogadni, hogy azon utazzanak tovább. De Bandi és Feri egyre erősködtek, hogy ők most már csak gyalog akarnak menni. Ugy igazi utazás az utazás.

- Per pedes apostolorum! - fitogtatta a latin tudományát Feri.

- Az apostolok lovain! - fordította hamarosan Bandi, hogy ő is megmutassa, mit tud.

Miklós bácsi csöndesen mosolygott:

- Jó, jó, csak aztán majd meg ne sántuljanak azok a paripák.

A bükkös Bakony szélén haladtak előre a kanyargó országúton.

Már vagy három órát gyalogoltak, de a Balaton még mindig nem mutatkozott. Hiába erősítette Miklós bácsi, hogy no most már mindjárt itt lesz, mindjárt meglátjuk.

A nyári nap is jól felhágott már az égre és erősen szórta tüzes sugarait a poros országútra.

A kis utasokról, a kik nem számítottak ilyen hosszú útra, javában csorgott már a verejték. De szólni egyik se mert. Pedig bizony jó lett volna már kocsira ülni. Minduntalan leheveredtek pihenni az útszéli árnyékos fa alá. Az »apostolok lovai« erősen csüggedeztek.

Bandi egyszerre csak észreveszi, hogy a hátuk mögött vidám ügetéssel jön egy kordé. Két-kerekű kis alkotmány ez, elébe egy számár van fogva. Veszprémi kofák járnak ki rajta gyümölcsért a szomszédos falvakba és szőlőhegyekbe.

- Hahó, néni! megálljon! - kiált a döcögő alkalmatosság után s a másik perczben már fenn is van a kordén. Feri is követi a jó példát, de a kordén csak két ember számára van hely. Megalkusznak hát hamarosan a kofával, hogy engedje át a helyet Ferikének. A néni keleszál s Miklós bácsival együtt gyalog ballag a kordéja után. Feri a gyeplőt fogja, Bandi meg az ostort, így kocognak vidáman előre.

Az első állomás.

Dél felé járt az idő, mire utasaink elérték Nagy-Vázsonyt. Itt útnak eresztették a kordés nénit és megpihentek.

A kies fekvésű kis mezőváros nagyon megtetszett a fiúknak. Felerészben sziklás hegyre, fele-részben virágos völgybe van a város építve. A sziklahegy oldalából kristályforrások vize buzog.

A hegytetőn hatalmas váromladék van, melynek ma már csak az egyik tornya áll.

- Miklós bácsi, úgy-e az a Kinizsy vára? - kiáltották a fiúk majdnem egyszerre, a mint megpillantották a régi viharverte falakat.

- Eltaláltatok. Mindjárt megnézzük azt is. De előbb térjünk be ide a kis malomba. A krónika szerint itt töltötte a hős törökverő Kinizsy Pál gyermekéveit. Itt hordta a nehéz zsákokat, mint egyszerű molnárinas, reggeltől-estélig. Itt kereste kenyerét becsületes, nehéz munkával, hogy eltarthassa gyámoltalan öreg szülőit. A vidéken híre ment már rettenetes erejének. Bízatták is egyre: menjen fel Budára, Mátyás udvarába. Fényes jövő vár ott reá, majd meglássa. De a jó fiú csak nem hallgatott a csábító szavakra. Mert hogyha ő innen elmenne, mi lenne az ő két öreg szülőjével? Ki viselné gondjukat?

Egyszer aztán fényes hada élén erre jött Magyar Balázs, Mátyás király fővezére. Megállott a malom előtt, mert nagyon megszomjazott. Vízért kért a molnártól.

- Eredj, fiam, Palkó - szólt az öreg molnár inasának - szolgálj ki a generális urat!

Ki is szolgálta Palkó úgy, hogy az egész fényes ármádiának a szeme-szája elállott. Egy hatalmas malomkövet fogott tálczának, a mit három ember sem tudott megmozdítani, és azon nyújtott föl egy pohár vizet Magyar Balásznak.

- Ejnye, öcsém, - szólt álmélkodva a vezér, - téged az Úristen is katonának teremtett! Nem csapnál föl közibénk?

- Föl én, vitéz uram, csak az édes szülőimről gondoskodnék valaki.

- Majd gondoskodik Mátyás király. Gyere velünk.

És Kinizsy elment s legkedvesebb katonája, leghíresebb hadvezére lett a királynak.

A fiúk dobogó szívvel hallgatták az elbeszélést és meghatottan néztek körül az egyszerű szalmafedéses hajlékban, melynek ablakából épen oda látni a várra.

- S a várat is ő építette? - kérde Bandi - azért hívják Kinizsy-várnak?

- No arról meg én mondok el egy történetet, ha meghallgatnak az úrfiak, - vágott közbe most a molnármester, a ki büszke volt arra, hogy ő Kinizsy Pál utódja.

- Meghallgatjuk! Meghallgatjuk! - kiáltották örömmel a fiúk.

- De még szépen meg is köszönjük, - bízta Miklós az öreg mestert, és mindjárt elővette jegyzőkönyvét is, hogy fölírja magának az elmondandó történetet.

- Hát úgy történt, kérem, kezdé az öreg molnár a maga egyszerű módján, - hogy a mi Kinizsy Pálunk mindig csak visszakiváncozott ide, az édes szülőföldjére. Akkor is, a mikor már nagy úr volt, világhíres ember.

Nem érezte ő jól magát fényes Budavárában sem. Itt épített hát magának várat oda a hegyoldalba ni. Hogy leláthasson ablakából erre a kis malomra. Ide hozta a feleségét is, a mikor megházasodott. Pecsétes levélben azt is meghagyta, hogy ha idegenben találna meghalni, a holt tetemét is ide hozzák, mert másutt a síri nyugalma se lenne édes.

El is hozták, ide temették el a várkapolna kriptájába. A sírja fölé márványkőből faragott ékes táblát tettek. Arra rávésték képes mását és sok vitézi tetteit. Hány csatában győzött, hány törököt ölt meg szörnyű buzogánya... Mert nem volt Kinizsynél rettenetesebb ellensége a töröknek. Gyűlölték is szörnyen. Megfojtották volna egy kanál vízben. De míg élt, nem árthattak neki. Hát a holta után akartak rajta bosszút állni. De meg is bűnhődtek érdemük szerint. Ugy esett, hogy egy szép holdvilágos éjjel két kontyos török lopózott be a várkapolnába, hogy a bent levő sok drága kincset elrabolja és a halott hős sírját feldúlja. A holdvilág besütött az ablakon s megvilágította ott Kinizsy márványból való, faragott képmását. Nosza az egyik török, a mint megpillantja a rettegett és gyűlölt hős képét, mindjárt megösméri és vad szitokkal kirántja övéből pisztolyát. Szentségtelen kézzel rásütötte fegyverét. De a kemény kő visszavágta a golyót s az egyenesen a török szívébe fúródott.

- Allah, segíts!... ordított föl s halva rogyott össze. Vad czimborája meg nagy hősen kerekelt oldott. Talán meg sem állt Isztambulig, a hol még ma is rettegve emlegetik Kinizsy nevét a jámbor muzulmánok. Rettenetes gyaúr volt az a Kinizsy - mesélgetik - nemcsak életében, de még holta után is pusztította az igazhitű törököt!...

Estére hajlott már az idő, mikor az öreg molnár elbeszélését bevégezte. Kezet szorítottak a jó emberrel mind a hárman, megköszönték a szivességét és búcsút vettek tőle.

A hegyre siettek, hogy még napnyugta előtt megtekintsék a várat.

A hajdan hatalmas sasfészek, mely annyiszor verte vissza diadalmasan török ostromát, ma már romokban hever. Csak az egyik sarok-tornya daczol még az idővel. A torony tetejére járható csigalépcső vezet. S a magasból felséges kilátás nyílik egyfelől a Bakony rengetegeire, másfelől a Balaton partján végighúzóódó lankás hegyekre. Már a Balatonból is felcsillan oda egy iczike-piczike kis darab dél felől egy keskeny völgynyíláson. Olyan formán látszik a hegyek közül, mintha a hegyek valami óriási tündérpalotának a falai volnának, az a kis vízrészlet meg a palota egyik ragyogó, csillogó ablaka.

- Innen szokott végig nézni sasszemével Kinizsy Pál - magyarázta Miklós bácsi a fiúknak - nem közelít-e valahonnan a ravasz ellenség. S a béke napjaiban innen gyönyörködött ifjú hitvese oldalán a táj szépségeiben.

- Ki volt Kinizsy felesége? - kíváncsiskodott Feri.

- Magyar Benigna, Magyar Balázs leánya. Igen jámbor és istenfélő asszony volt. A vár közelében kolostort építtetett s míg férje csaták tüzeiben járt, ő ott imádkozott érte. Imádságos könyve máig is megvan.

- Hát az micsoda falu? - kérde Bandi egy közelben látszó sugár torony felé mutatva.

- Az az én kis falum, - mondá Miklós bácsi örömtől csillogó szemmel. - Ott vár minket már az én édes jó anyám. Siessünk, fiúk, hogy ne várjon sokáig.

Jó félórai gyaloglás után elérték utasaink a kis falut, a Jó Miklós szülőföldjét.

Épen estimára szólt a falu harangja, mikor bekopogtattak az egyszerű, kedves falusi ház ajtaján. A szegény öreg Jó néni alig talált szavakat fogadásukra. Ugy tele volt a szíve örömmel és boldogsággal, hogy egy évi távollét után viruló egészségben láthatta viszont édes jó fiát. A kis rokonoknak is kijutott a csókból, ölelésből:

- Hozott Isten, édes kis cselédeim, csak hogy itt vagytok... csak hogy megjöttetek!... De úgy-e elfáradtatok, úgy-e megéheztek?... No mindjárt lesz minden. Jó vacsora, puha ágy... Aztán csak nyugodjatok le, pihenjétek ki magatokat, édes lelkeim, mert látom, hogy nagyon elfáradtatok. Holnap reggel aztán megnézhetitek a Balatont. Mert itt van ám már közel. Csak nem a faluvégén.

A szokatlan hosszú út fáradalma bizony elnyomta a kis utasokat.

Jóízűen, édesen aludtak még reggel, a mikor Miklós már halkán, lábújjhegyen kiosont a szobából, hogy föl ne verje őket.

Sorra látogatta odakünn édes anyja kis gazdaságát. Az udvart, az istállót, a Ráró lovat, a Boczi tehenet, a Sajó kutyát, azután a virágos kertet, a szép viruló rózsafákat, miket ő maga oltogatott.

Édes gyönyörűség fogta el szívét mindezeknek láttára. Azok az oktan teremtések, fák, virágok is mintha megismerték volna, hízelegve, nyájasan üdvözölték:

- Isten hozott, kis gazdánk!

Már jól fenn járt a nap az égen, mikor Bandi és Feri fölébredt.

Feri mindjárt kérdezősködéssel kezdte a napot:

- Kedves Jó néni, miért hívják ezt a falut Mencshelynek? Olyan különös név ez, bizonyosan régi név és valami jelentősége van.

Jó néni szívesen elmondta a falu történetét, a mint a lakosok közt emberemlékezet óta szájrul-szájra jár:

- Szent István királyról bizonyosan hallottatok, olvastatok is már. Tudjátok, hogy...

- Ő volt a magyarok első királya, - vágott közbe Bandi.

- És ő térítette az országot a keresztény hitre - tódította meg Feri. - Sok templomot, kápolnát építtetett. Veszprémben láttuk is a »Gizella kápolnát«. Azt is ő építtette.

- Nos, hát épen ezért - folytatta Jó néni - nagyon meggyűlt a baja a szent királynak. Azok a magyarok, a kik őseik hitét nem akarták az új hitért elhagyni, föllázadtak ellene. Kupa somogyi vezér állt a lázadók élére és hatalmas sereget vezetett Veszprém vára alá, ahol akkor István, feleségével, Gizellával együtt tartózkodott.

István király, mielőtt az ostrom megkezdődött volna, nejét kiszöktette a várból, hogy valamelyik közeli faluban biztonságba helyezze. Már jól elhagyták Veszprémet és Vázsony körül jártak. Ekkor a király hátratekintve rémülve veszi észre, hogy a lázadók egy csapata üldözőbe fogta őket. Megsarkantyúzta hirtelen lovát és a közeli rengetegbe vágatott. Mire üldözői odaértek, már nyomát vesztették.

Egy ősz remete lakott a rengetegben, arra bízta a király feleségét, míg a rend és béke helyre áll. Ott is maradt Gizella királyné a remete gunyhójában, míg István a lázadó Kupa seregét széjjelverte és helyre állította az ország nyugalma. Ekkor aztán hálából megmeneküléseért kápolnát építtetett arra a helyre, a hol a remete-gunyhó állt és elnevezte azt Menedék-helynek vagy Ments-helynek, mivelhogy ott menekült meg a haláltól.

Itt állt a kápolna, a hol most a mi falunk van és attól kapta nevét a falu is.

A míg Jó néni így mesélgetett, előkerült Miklós is. Megreggeliztek a fiúk és útra keltek, hogy végre-valahára meglássák a szép Balatont.

A Balaton.

Közel a faluhoz, alig egy negyed óránnyira, van a Halom-tető. Tűzhányó hegy volt hajdanában, a mit nemcsak a hagyomány, de a mindenféle maig is látható kiégett, vöröses-barna kövek is bizonyítanak. Ma már csendes a hegy. Egyik oldalát erdőség, a másikat szőlők borítják.

Oda vezette kis vendégeit egyenesen Miklós bácsi.

A fiúk egész úton nyugtalankodtak, kíváncsiskodtak. Micsoda dolog ez, hogy még mindig nem látják a Balatont. Pedig Jó néni azt mondta, hogy itt van már közel, majdnem a falu végén.

Ott van biz az, csak hogy a vizet eleven keretként körülzáró dombos-erdős szőlő-hegyektől mindaddig nem lehet meglátni, míg az ember föl nem jut a tetőre.

Közel voltak már hozzá. Még egy kis kapaszkodó a meredek oldalon és fenn voltak a csúcson.

Hej de megdobbant a szívük egyszerre!

Mintha valami csodás, bűbajos tündér-világba jutottak volna.

Felettük északon a Bakony százados szálfái zúgatták lombos koronájukat sötét-zöld háttért alkotva. S a hegy déli lábánál, a nyári nap fényében, ott ragyogott, csillogott, tündöklött előttük a Balaton. A varázsos szépségű, bűbajos »magyar tenger«.

Fönséges, megragadó látvány! A meddig a szem ellát: víz, mindenütt víz...

De nem holt, élet nélkül való, érzéketlen víztömeg ám. Csupa élő, mozgó, érző elevenység a magyar tenger. Lelke van, a mely vele él, vele érez a magyar emberrel. Mély bánatában elborúl, sötét köntöst ölt magára... majd ha gyásza tűnik, földerül tekintete. Ragyogó, csillogó, égszínké és levélzöld ruhát ölt magára, felcziczomázza magát hófehér habfodrokkal s úgy mosolyog, úgy nevet ránk édesen, szelíden...

Most épen a legjobb kedvében volt és a legragyogóbb öltözetében pompázott a Balaton.

A fiúk szótlánul, néma csodálattal tekintettek jobbra, balra. Nem győztek betelni a nagy gyönyörűséggel. Nem tudták, mit bámuljanak inkább. A váltakozó kék, fehér, zöld színekben csillogó rengeteg vizet-e, a rajta vígan tovasikló vitorlás hajókkal s a fölötte keringő fehér-szárnyú sirályokkal, vagy azt a gyönyörű tündéri keretet, a mely köröskörül befoglalja, mint egy drága gyémántot. Sűrű nádasok és lankás, szelíd lejtésű hegy-ormok alkotják a Balaton természetcsinálta keretét.

A hegyek tetejét erdő borítja, oldalát viruló szőlők lepik, melyeknek üde zöldjéből vígan kandikál ki egy-egy pincze vagy nyaraló fehér fala, majd egy-egy falucska apró nádfödelű házai és sudár tornya. Így van ez végesvéig a veszprémi és zalai oldalon. A zalai partokon, a nyugati részen emelkednek egymásután a regényes szép hegyek: Badacsony, Tátika, Csobáncz és Szigliget. Túlhan a somogyi partok ködbevesző körvonalai látszanak.

- Jaj de szép!... jaj de nagy víz!... - tört ki a fiúkból az őszinte csodálkozás.

- Pedig még korán sem látjátok egész szépségében, - magyarázta Miklós bácsi. - De még egész nagyságában sem. Az úgynevezett Kis-Balatont, mely a tó nyugoti végét alkotja, innen nem látjuk. Bizony nagy tó ez, nemcsak hogy Magyarországnak legnagyobb tava, de egész közép és dél Európában sincs hozzája nagyságra hasonló. Szépségre meg az egész világon nincs párja.

Három vármegyére terjed: Veszprém, Somogy és Zalára. A hosszúsága... no hadd lássuk a földrajzi tudományokat, mekkora a hosszúsága?

- Nyolczvankét kilométer, - sietett Feri bebizonyítani, hogy megérdemelte a jeles osztályzatot.
- A szélessége pedig tíz kilométer, jegyezte meg gyorsan Bandi.

- Igen, tíz kilométer Füred és Siófok között, a hol a gőzhajó jár. Épen most jön át, nézzétek. De van olyan hely, a hol szélesebb is, például egy kicsit odébb, Gamásza és Füzfő között már tizenöt kilométer. Ez a legnagyobb szélessége. Van olyan hely is, a hol csak öt kilométer, például a Rév-Fülöp és Boglár között. Itt szintén gőzhajó jár. Legkeskenyebb amott Tihany-nál, mert a tihanyi félsziget messze belenyúlik a vízbe. Ott csak másfél kilométer a szélessége.

- Hát a nevét honnan vette a tó? - kérde egyszerre Bandi.

- Azt bizony bajos volna megmondani egész bizonyossággal. Régen, mielőtt Árpád apánk vitéz hadai meghódították a vidéket, sokféle nemzetség megfordult itt. A kelta nép is lakott itt egy ideig s az »Pelső« vagy »Peisó« néven nevezte a tavat. Azután jöttek a rómaiak, ők is úgy nevezték, sőt az ő utána következő avarok is. Az avaroknak azonban már szláv eredetű jobbágysai is laktak itt a tó partján s valószínűen azok kezdték először »Balaton«-nak nevezni, mert ez a szó (Blato) az ő nyelvükön mocsarat jelent. A magyarok tőlük vették át a tó nevét, melyet néha »Balatin«-nak is mondtak.

A rege azt mondja, hogy a Balaton helyén hajdan egy nagy város állott. De lakói, mint egykor Sodoma és Gomora lakói, bűnbe süllyedtek s fejükre vonták Isten haragját. Egyszerre csak az egész város a föld alá süllyedt... Bűnös lakói most odalent a mélységekben folyton imádkoznak és csak akkor jöhetnek ismét felszínre, ha mind leimádkozták bűneiket. Az elsüllyedt város templomának harangszava csöndes éjeken néha most is felhallatszik a vizek mélységéből...

Ezt persze csak a babonás parti lakó hallja, a ki ilyenkor áhítattal vet keresztet magára. És elmond ő is egy imádságot a szerencsétlen szenvedők lelki üdvéért...

- Giling-galang... giling-galang... hangzott fel most egyszerre a csengő harangszó. Csakhogy persze nem a Balaton mélyéből, hanem a mencshelyi toronyból.

- Giling-galang... giling-galang... – bimm-bamm... - feleltek rá egymásután a harangok vagy tíz faluban, a melyek mind ott fekszenek a Halom-tető körül, a Balaton-völgyben. Ott van mindjárt Dörgicse és Akali, a hol a kitünő bor terem; Budavári, Szent-Antalfa, Zánka, Szepezd, távolabb Tihany és Balaton-Füred, Aszófő, Örvényes, Udvari.

Delet harangoztak. Kis vándoraink végig tekintvén még egyszer a páratlan szépségű panorámán, haza felé indultak. Jó néni már várta őket pompás ebéddel.

Füred.

Egy napot még ott töltöttek a fiúk, kipihenték jól magukat. S miután elég erőt gyűjtöttek a további kalandozásra, megköszönték Jó néninek a szíves fogadtatást, búcsút vettek tőle és Miklós bácsi társaságában útra keltek. Utazásuk első célpontja Füred volt.

Először magát a községet nézték meg. Balaton-Füred a vízparttól mintegy negyedórányira fekszik, a Tamás- és György-hegy lábánál. Csinos, szép magyar falu. Tösgyökeres magyar emberek lakják, a kik leginkább szőlő- és földműveléssel foglalkoznak.

A mint a Balaton felé tartva elhagyjuk a falut, jól dolgozott szőlőskertek, szép nyaralók, villák sora kezdődik. Ezek között vezet a jó tíz perczig tartó árnyas fákkal szegett út a tulajdonképeni fürdőhelyre. A vidék népe ezt csak »Savanyú-víz« néven hívja. Az úttól jobbra, Arács

falu felé, egy hatalmas épület vonja magára az utazók figyelmét. Ez a szeretetház, a hol szegény árva gyermekeket gondoznak és tanítanak.

A mind sűrűbben sorakozó nyaralók között Miklós bácsi egyszerre csak megállt és egy csinos villára mutatott, a melyik ott áll az út jobb oldalán, egy kis magaslaton a Balaton fölött, ablakából gyönyörű kilátás nyílik a tóra és a tihanyi félszigetre.

- Itt lakott sok nyáron át koszorús regényírónk: Jókai Mór. Itt írta halhatatlan műveit. Amott meg - magyarázott tovább Miklós - Blaháné nyaralójára mutatva, a »nemzet csalogánya« rakott fészket magának.

A kis fürdői kápolna és a hercegprimás szép villája mellett elhaladva, a parti sétátérre értek.

Gyönyörű kép tárult eléjük, a minőt csak a leghiresebb tengeri fürdők nyújtanak.

Az árnyékos platánok és gesztenyefák alatt tarka csoportokban sétáltak a fürdővendégek, a kik messze földről jöttek ide gyógyulást és pihenést keresni. A vízen, a part hosszában, hajók raja ringatózott. Volt ott mindenféle vízi járómű, a minek Bandi és Feri hírét sem hallotta. Meg is csodálták ám a karcsú kis halászbárkákat, lélekvesztőket, benzín-motoros hajókat s a szép nagy fehér szárnyú vitorlásokat.

A nyári nap tüze mind hevesebben sugárzott át a lombokon. A sétáló közönség egyre gyérült. Mindenki sietett a meleg elől a Balaton hűvös hullámaiba.

- Fürdünk meg - indítványozta Miklós bácsi. A fiúk szívesen kaptak az alkalmon.

A fürdőház bent van a Balatonban. Czölöpökre épült nagy tornyos palota, melybe hosszú fahíd vezet a partról. A fürdőház homlokára, a bejárat fölé ez a vers van vésve:

Lelked szép erejét a sors hullámai edzik,
E tó testednek nyújt vidor életerőt!

A híd közepén Bandi egyszerre csak megállt.

- Miklós bácsi, milyen mély a Balaton? - kérdezte.

Feri is kíváncsian várta erre a kérdésre a feleletet. Mint aféle alföldi fiú, ő sem tudott úszni és alkalmasint megszeppent egy kicsit Bandival együtt ettől a rengeteg víztől. Alighanem az volt a közös gondolatuk, hogy talán még sem lesz tanácsos bele menni a vízbe, mert hátha el találja őket nyelni...

Miklós bácsi kitalálta titkos gondolatukat.

- Hát biz ez sok helyen olyan mély, hogy ha a füredi templom tornyot beleállítanák, még a csillaga sem látszanék ki belőle. Közepes mélysége 7-10 méter, de van olyan hely is Tihany mellett, a hol sokkal mélyebb. Ugy-e jó volna most, ha úszni tudnátok? Meg is kell tanulnotok, mert az úzás nemcsak testedző férfias multság, hanem hasznos dolog is. Vízen járva sohasem tudja az ember, mikor kerül veszedelembe. Akkor aztán nincs más menekülés, mint az úzás.

A fiúk megfogadták, hogy a jövő évben be is fognak iratkozni Pápán az úszó tanfolyamra.

- No de azért itt nincs mit félnetek, mert a fürdőben az úszni nem tudók számára is van hely. A nyílt vízre persze nem szabad kimennetek. Pedig az ám csak az igazi gyönyörűség; ott ringatózni a csacsogó, fodros hullámokon.

Fürdés után megebédeltek s úgy folytatták sétájukat.

A savanyúvíz-forrás felé tartottak, a mely árnyas fákkal beültetett, tágas tér közepén van. Egyenruhás szolgák osztogatják poharakban az egészséget adó pompás vasas és szénsavas ásványvizet.

A forrástól nem messze áll egy ércszobor. Miklós bácsi odavezette a fiúkat s kegyelettel emlékezett meg arról, a kit az a szobor ábrázol. Kisfaludy Sándort ábrázolja, a koszorús költőt, a ki a Balaton vidékét, Csobánczot, Tátikát, Szigligetet oly remek szép, halhatatlan regékben megénekelte.

- Ni-ni! itt színészek is vannak, - kiáltott fel egyszerre Bandi, a mint egy vörös színlapot megpillantott. Nézzük meg a színházat.

Nem messze a forrástól, ligetes erdőben áll a szép épület. A magyar múzsa temploma. Homlokán ez a felírás olvasható:

Hazafiság a Nemzetiségnek.

- A nemes tűzre lobbant hazafiság emelte ezt a csarnokot is - magyarázta Miklós bácsi - épen úgy, mint a költő ércszobrát. A honszerelem építette a nemzetiség egyik őrhelyéül, végvárául.

Oh, szép idő volt az, a hazafias lelkesedésnek, felbuzdulásnak kora, melynek élő örök emléke ez a Múzsa-csarnok. A szívünk megtelik melegséggel, ragyogással, ha annak az időnek történetét olvassuk.

Az 1830-ik esztendő nyarán történt, hogy egy lelkes kis társaság ült együtt itt e helyen, a hol most a színház áll, a terebélyes cserfák árnyékában.

A társaság középpontja Kisfaludy Sándor, az ünnepezt költő volt. Körüle: Bezerédy István, Bezerédy György, Vigyázó Ferencz, Dabasi Halász Sámuel, Eörsi Nagy Antal, Mórocz Dániel, Fülöp József és több lelkes, derék hazafi.

Szomorú dolgokról folyt a szó. Arról, hogy egész Magyarországon nincsen még állandó magyar színház. Nincs a magyar nyelvnek, a magyar művészetnek temploma. A németnek bezzeg van tíz városban is már.

- Szégyen ez és gyalázat, uraim! - mondá nemes felindulással Kisfaludy. - Mikor olyan istenáldotta nagy művészeink vannak, mint Megyery, Lendvay, Telepy, Komlóssy, Hubenay, Kántorné, Lendvayné, Komlóssyné, Balogh Nina, a kiknek nyomába sem léphet holmi jöttment német komédiás. És ők nem juthatnak szóhoz Magyarország színházaiban. Ott a németek gajdolnak. Árpád nyelve száműzve van a pajtádba, ököristállókba, deszkabódékba... A német színész jólétben, kényelemben, puha kalácson él Magyarországon, a magyar színész száraz kenyéren és vízen s nincs hova fejét lehajtsa...

Ujra mondom, uraim, szégyen-gyalázat ez. És minden lelkes hazafinak szent kötelessége, hogy ezt a szégyenfoltot lemosni segítse nemzetéről. Kezdjük meg a nagy munkát mi, építsünk Füreden, itt ezen a szent helyen: magyar nemzeti színházat!

A gyújtó beszéd elhangzása után mindjárt fölállott Fülöp József, a ki mérnök ember volt.

- Uraim! - mondá, - én már gondolkoztam ezen a dolgon s ígérem, hogy huszonnégy óra alatt elkészítem a színház tervezetét.

A szomszédos asztalnál is fölállott egy ember és a költő elé lépett. Tisztelettel megemelvén kalapját így szól:

- Kis-jókai Szabó István a nevem, komáromi kereskedő vagyok. Engedje meg, mélyen tisztelt hazánkfia, hogy ahhoz az épülethez én is hozzá járuljak valami csekélységgel. Tessék beírni, hogy az építéshez szükséges fát és zsindelyt ingyen s a magam költségén ide szállítom Komáromból.

A vendéglős a ki tanúja volt e jelenetnek, szintén odajárult Kisfaludy elé s tizenöt darab ezüst huszast adott át neki az építkezés költségeire.

A jelenlevő urak is sorra megnyitották erszényüket s egyszersmind megindították a gyűjtést a fürdővendégek és a szomszédos vármegyék közönsége között.

A szükséges összeg csakhamar együtt volt.

A füredi és vidékbeli kis nemesség és szegény jobbágyság a szükséges ígás napszámot ajánlotta fel. S 1831. július 2. és 3. napján már föl is avatták a színházat.

Gyönyörű, lélekemelő ünnep volt az.

Megjelent a szomszédos vármegyék fényes küldöttsége. Ott voltak Zala, Veszprém, Vas, Sopron, Győr, Somogy, Fehér és Tolna megye urai.

Tisztes ünnepi köntösben seregestül jött a falvak lakossága. Ifjú és öreg, férfi és nő, nemes és jobbágyság, úr és szegény egyaránt. Úgy jöttek, mintha istentiszteletre, áldozatra jönnének.

Arra is mentek. A hazaszeretet oltárán gyujtották meg az áldozat tüzeit.

A föllobogózott, fölvirágozott színházba a mint belépett az egyszerű sereg, egyszerre csak felcsendült ajkán a hazaszeretet dala. »Im, bejöttünk nagy örömmel a Te szentséges hajlékodbába, Magyaroknak nagy Istene!«...

A színigazgató Komlóssy Ferencz szavalta el ezután Kisfaludy Sándornak ez alkalomra szerzett költeményét. Majd az egész társaság együtt énekelte dobogó szívvel, büszke örömmel és áhítatos lélekkel azt a gyönyörű dalt, a mely szintén Kisfaludy honszerető szívéből fakadott:

Adja Isten, hogy a magyart
A félvilág uralja.
S vérrel szerzett szabadsága
Soha kárát ne vallja.

Adja Isten - alkotmánya
Mindörökké állhasson,
S díszlésének semmi erő,
S idővész ne árthasson!...

Nem maradt ott egy szív sem megilletődés nélkül, egy szem se szárazon.

Igy történt e színház építése és fölavatása - végezte elbeszélését Miklós bácsi. Áldás a költő és a lelkes honfiak emlékére!

Ezalatt zeneszó zendült a parkban. Mindenki oda sietett. A parti sétatér hamarosan megtellett ismét közönséggel. Miklósék is oda tartottak.

A zeneszóba egyszerre csak harsány kürt-, és harangjelzés vegyült.

- Gőzhajó! - kiáltott Bandi a kikötő felé mutatva.

Csakugyan akkor érkezett meg Siófokról a »Baross« gőzhajó. Ez a Balaton legnagyobb gőzöse és 1889 óta jár két kisebb társával a magyar tengeren. Előbb csak egy gőzhajója volt a Balatonnak, a »Kisfaludy« nevű, a mely a »legnagyobb magyar« gróf Széchenyi István

kezdemenyezésére 1847-ben épült. Annak előtte csak halászbárkák és kompok közlekedtek a két part között.

- Hát télen hogyan közlekednek a Balatonon? - kérdezte Bandi.

- Gyalogszerrel, - felelt Miklós bácsi - a kinek kocsija, lova van, az meg kocsival, lóval.

- Na ahhoz nagy bátorság kell - jegyezte meg Feri.

- Kell is, meg nem is. A ki nem ismeri szegről-végre a Balatont, az nem mehet rá istenkísértés nélkül, bármily vakmerő legyen is. A ki meg ismeri, mint a parti lakosok, annak semmi baja sem eshetik. Csak meg kell várni, míg jól befagy, mintegy 5-6 hüvelyknyire, akkor aztán megbir bármi nagy terhet. A somogyiak rendszeren ilyenkor hordanak a zalai és veszprémi partokról bort és követ, a zalaiak és a veszprémiek viszont gabonáért, takarmányért, szénáért, szalmaért, mennek át nagy szekerekkel Somogyba. Gyakran megtörténik az is, hogy zalai legény Somogyból hoz asszonyt a házhoz, veszprémi leány meg Somogyba megy férjhez. Ilyenkor vidám lakodalmi meneteket is lehet látni a Balaton jegén. Hanem persze az utat is ismerni kell. Mert vannak a vízben egyes helyek, úgynevezett »Heves«-ek, a hol meleg forrás buzog a fenéken. Ott aztán sohasem fagy be a víz, vagy legalább nem oly erősen, mint másutt. Ezeket óvatosan ki kell kerülni.

- No már én még sem vállalkoznám ilyen útra, - szólt Bandi - hanem gőzhajón szeretnék utazni.

Ehez már Ferinek is kedve lett volna.

- No majd holnap abban is lesz részetek, - mondá Miklós bácsi, a ki épen egy nagy sárga plakátot olvasgatott, a mely a kikötő hídjára volt ragasztva.

A sárga czédulán ez a hirdetés állott nagy betűkkel:

HOLNAP KIRÁNDULÁS GŐZHAJÓN TIHANYBA!

Tihany.

Az éjszakát Füreden töltötték utasaink s reggel korán már ott voltak a »Baross« földézetén, hogy Tihanyba ránduljanak.

A nap akkor emelkedett épen a kenesei és aligai partok fölé. Minden kiránduló a földézetén volt, hogy a felséges látványban gyönyörködjék.

Napkelte a Balatonon! Tiszta, derült nyári reggelen olyan ragyogó látvány ez, hogy azt lefesteni, leírni méltó módon nem lehet. Azt látni kell.

A csendes álomban szendergő tó, mikor az ifjú nap első bíborsugarainak csókját érezi, egyszerre fölébred néma nyugalmából. Leveti sötét hálóköntösét s bíbor palástot ölt magára. Élet, elevenség ömlik el rajta mindenfelé. A parti nádasok rejtelmes világából is zűrzavaros láрма hallatszik. Gágog a vadlúd, hápog a vadkacsa, sikolt a sirály, buffog a bölömbika, csiripel a nádi veréb... Egy-egy hatalmas szárnycsapás jelzi, hogy a hosszúlábú, hegyescsőrű gólya, kígyónak-békának rettegett ellensége is fölébredt álmából s vadászútra indult.

A bíborszínben ragyogó hullámokat vígan szelte a hajó.

A fiúk a gyönyörű panorámát nézték, a melyet a füredi hegyek s a szomszédos parti falvak: Aszófő, Örvényes, Udvari csinos fehér házikói és bíborpirban égő tornyai mutattak.

Miklós bácsi a hajóskapitánynyal beszélgetett, a ki jó ismerőse volt.

Közel voltak már Tihanyhoz. A hajó a meredek bazalt-falak mellett futott, melyek tetejéről a hatalmas apátsági templom tekint le a mélységbe.

- No ha most a hajóm feneke hirtelen kilyukadna, akkor kútba esnénk mindnyájan - szólt tréfásan a kapitány. - Még pedig olyan mélybe, hogy a kémény teteje se látszanék ki belőle...

- Hogy-hogy, kapitány uram? - kérdezte Miklós.

A feleletre már a fiúk is kíváncsiak voltak, körülfogták a jókedvű kapitány bácsit.

- Hát csak úgy, - mondá a kapitány, - hogy ez a hely, a hol most vagyunk, legmélyebb része a Balatonnak. A halászok azt tartják, hogy a füredi tornyot is elnyelné. Ők nevezték el ezt a részt »Kút«-nak s a nép is csak e néven ismeri.

A hajó feneke persze nem lyukadt ki, hanem vígan szállt tova célja felé. Néhány percz múlva meg is állt közel a parthoz. S minthogy Tihanyban kikötő nincsen, a matrózok csónakon szállították partra a közönséget.

Meredek hegyi út vezet föl a faluba.

A mintegy öt kilométer hosszú és három kilométer széles félszigeten ma már csak egy falu van. Ennek a neve is Tihany. Régebben három volt, de kettő - Apáti és Újfalu - elpusztult s lakói részint Somogyba, részint Zalába költöztek.

Kicsiny kis falu ez is, mindössze pár száz lélek lakja. Földművelő, hajós- és halászberek. De érdekes története van és olyan nevezetességei, a milyenekkel kevés hely dicsekedhetik. Jönnek is az emberek messzeföldről a csudálatára.

Leghíresebb a visszhangja.

Erről már a fiúk is tanultak, sokat hallottak is, olvastak is.

- Először a visszhangot hallgassuk meg! - kérték Miklós bácsit.

A hatalmas kéttornyú apátsági templom felé tartottak. A Balatonból mintegy száz méter magasságra emelkedő bazalt-hegy tetején áll ez az ős templom és északi oldala adja a híres visszhangot. De a visszhang csak úgy jön létre, ha a templom északi oldalától néhány száz lépésnyire eső »Nyárshegy« déli lejtőjének egy bizonyos pontjára állunk és onnan kiáltunk a templom fala felé.

Mikor a fiúk arra a helyre értek, a honnan a visszhang hallható, Bandi erős csengő hangon elkiáltotta a Szózat két első sorát:

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar!

A kolostor ódon fala gyönyörűen visszaverte az egészet, úgy hogy Bandi még egyszer hallhatta egész szépen a saját hangját.

- Van-e még valahol ilyen visszhang? - kérdezte Feri.

- Magyarországon nincs, - felelt Miklós bácsi. - Külföldön azonban van még ennél nagyobb is. A leghíresebb visszhang Olaszországban hallható Milano mellett. Ott az úgynevezett Simonetta-villa huszonöt-harmincz szótagot, sőt erős hang kiáltása után ötven szótagot is visszaver. Érdekes Németországban a Rajna folyó mellett a Loreley-sziklák visszhangja is. Ott egy erős pisztolylövés hangja tizenötször-húszszor ismétlődik.

A fiúk közelében egy érdekes idegen úr állott. Nagy koczkákkal tarkított ruhájáról és piros utazó könyvéről ítélve angol lehetett. Ő is igen kíváncsi volt a tihanyi visszhangra s elkiáltott egy mondatot a maga nyelvén. Csakhogy járatlan lévén, nem jó helyre állt s így a kísérlet természetesen nem sikerült neki.

Másodszor erősebben kiáltott, de a visszhang most is makacsul hallgatott.

Kiáltott harmadszor is - semmi válasz.

Egy szurtosképű kis pásztorfiú, a ki a közelben nyáját legeltette és »kecskekörömöt« kínált a látogatóknak, végre megszokta a dolgot. Odakiáltott az idegennek:

- Jaj, bácsi, a mi visszhangunk csak a magyar szót érti meg; annak ugyan hiába beszél angliuszul...

Miklós bácsi odaintette a tréfás kedvű fiút és vett tőle néhány érdekes »kecske-körömöt«. Bandi és Feri nagy érdeklődéssel nézegették ezeket az apró furcsa kis holmikat, melyek teljesen hasonlítanak a kecske körméhez. Innen kapták a nevüket is. Tulajdonképen nem egyebek, mint megkövült csigák.

- Hát aztán meg tudnád-e mondani, öcsém, hogy honnét származnak ezek a kecske-körmök? - kérdezte Miklós bácsi a fiútól.

- Onnan la! - felelt röviden a gyerek és a Balaton-part felé mutatott, a hol a kecske-körmököt összeszedte.

- De hát oda honnan kerültek.

- A víz fenekéről szórják ki a hullámok.

- Hát a víz fenekére honnan jutottak azok a kecske-körmök? - vallatta tovább Miklós a fiút. - Ha szépen elmondod, kapsz egy koronát.

Fölcsillant a szűkszavú fiú szeme erre és fényes jutalom reményében elmondta a kecske-köröm regéjét, a mely a visszhang regéjével összefonódva száll a nép között szájrúl-szájra.

- Hát annak nagy sorja van, kérem, - kezdé a fiú nagy fontosan. - Úgy van az, hogy egyszer volt, hol nem volt - volt egyszer egy gyönyörűséges szép aranyhajú királyleány. A gyönyörűséges szép aranyhajú királylánynak sok gyönyörűséges szép aranyszőrű kecskéje. Itt legeltette őket mindennap a tóparton.

Gazdag volt a királyleány, de azért mégis nagyon szegény volt. Nagy szépsége, nagy gazdagsága nem boldogította, mert néma volt szegény.

Nagyon búsult e miatt a szépséges szép királyleány, midőn egyszer az ősz hullámkirály, a Balaton tündére jött hozzá.

- Adj egy csésze friss tejet, szép királyleány, beteg a fiam nagyon; friss tejet kíván, attól megenyhülne.

A királyleány adott egy csésze friss tejet; a beteg fiú megitta, és meggyógyult tőle. A hullámkirály hálából meggyógyította a királyleányt, megoldotta a nyelvét. Gyönyörű szép hangja lett egyszerre, olyan, mint a pacsirtának.

De a királyleány nagyon elbizakodott, kevély lett a szép hangjára; mindenkit lenézett, megvetett, a kinek nem volt olyan szép hangja. Csak magának énekelgetett, senki örömére, gyönyörűségére nem hallatta a hangját, még a jó Isten dicséretére sem.

A hullámkirály fia egyszer megint beteg lett és a királyleány hangját szerette volna hallani. Azt mondta, hogy attól meggyógyulna. De hasztalan kérte a gőgös királyleányt, mert az nem

nyitotta szóra ajkát. A tündérr királyfi bele is halt bánatába... Megharagudott ezért szörnyen az öreg hullámkirály és megkérte a testvérét, a bércek tündérét, hogy büntesse meg a kevély királyleányt.

A bércek tündére is nagy haragra lobbant. Megnyitotta a hegyek torkát s három éjjel, három nap hányta a tüzet haragos mélyéből... A királyleánynak egész vagyonát porrá égette. Szép aranszörű kecskéi a tűz elől mind a Balatonba rohantak s oda veszték. Azoknak a körmeit hányja partra most a hullám.

A gögös királyleányt meg bezárta a hegyek tündére egy barlangba, a melyik ott van a templom alatt. S az a büntetése, a mért olyan büszke volt a hangjára, hogy most akárki megszólítja, mindenkinek köteles felelni.

Miklós bácsi megjutalmazta a mesemondó fiút.

Ezután a nagyszerű kolostor belsejét tekintették meg. Benczés papok laknak benne. Egy szelíd-nyájas öreg pap fogadta őket, és végig kalauzolta a komor, visszhangos folyosókon. Megmutogatott nekik minden nevezetességet és szívesen mondta el a zárdá történetét.

- Zárdánkat, templomunkat és apátságunkat, - kezdé elbeszélését - boldog emlékezetű I. Endre királyunk alapította az 1055-ik esztendőben. Gazdag adományokkal látta el a szerzetet és gyakran időzött e szép helyen, a míg élt. Örök pihenésre is ide kíváncsozott. Itt is temették el. Hamvai a templom alatt levő sírboltban pihennek. Nyugodjék békével!

A király síremlékét és halotti ruháit is megmutatta az öreg páter. Ezek csak nem régen kerültek elő a kriptából.

Még egy érdekessége van a tihanyi zárdának. Egy viaszkép, a mely a híres Loyola Ignácot ábrázolja, a ki a jezsuita-rendet alapította. Egy hiteles okirat azt is bizonyítja, hogy ez a viaszkép egyenesen a halott Loyola arczáról lett levéve.

A régi zivataros időkben az apátság épületei erősségül is szolgáltak. Különösen a tatárjáráskor s a mohácsi vész után jó menedék volt ez a köröskörül vízzel védett hely a vidék lakosságának.

Tihany várát sohasem tudta elfoglalni se tatár, se török, se német. A vár kapitányai között sok híres vitéz férfiú vala.

Különösen Pisky Istvánról jegyzett föl nevezetes vitézi cselekedeteket a krónika.

Pisky uram akkor volt Tihany-vár kapitánya, mikor Magyarország nagy részében török parancsolt. De Tihanyban akkor sem. A tihanyi vár büszke tornyára nem tudták feltűzni a félholdat Mohamed hívei akkor sem. Ott magyar lobogót lengetett a szellő!

Szörnyen bosszantotta ez a dolog jó Ibrahim basát, a ki a Somogy-vidék parancsolója volt. Hatalmas úr és testi erejére szerfelett büszke férfiú.

Az ő tiszte lett volna, hogy azt a kis sárfészket is a fényes porta hatalmába kerítse. Próbálkozott is mindenféle képen. Erőszakkal is, csellel is, de nem sikerült sehogyan sem.

Haragjában egyszer aztán szörnyen goromba levelet írt Pisky Istvánnak.

Tösgyökeres jó magyar nyelven írta, az igaz. Mert a törököknek az az egy jó erkölcsük legalább megvolt, hogy míg itt voltak nálunk s a kenyerünket ették, a nyelvünket is megtanulták. Ebben különbek voltak a németnél, a ki sohasem tanult meg magyarul, ma sem tanul meg, ha magyar kenyéren is él. Hanem inkább mindig a maga nyelvét akarta ránk erőszakolni.

De bármilyen jó magyarán volt is írva Ibrahim úr levele, azért Pisky István még sem tette ki az ablakába. Mert tele volt az a levél szemenszedett gorombasággal, szitokkal. Epébe mártotta a pennáját Ibrahim basa, a mikor megírta.

Kívül így címezte:

»Adassék az hazug, tökéletlen, hitetlen Pisky Istvánnak, Tihanyba tulajdon kezébe.«

Belül meg elnevezte a becsületes kapitányt »kurta disznó«-nak, »ország kóborlójá«-nak, »hitetlen gyaur«-nak és minden rossznak. Végül aztán felszólította, hogy ha olyan nagy vitéz: álljon hát ki vele páros viaskodásra! Jőjjön ki ekkor és ekkor egy megjelölt helyre a Balaton jegére (télidőn volt). De senkit se hozzon magával, csak egy szál karddal jőjjön. Ő is azzal jön. Úgy vívjanak meg ketten életre és halálra, míg az egyik ott nem marad. Majd elválík, ki a legény a csárdában!...

Pisky uram nagyot nézett, mikor ezeket az ok nélkül való gorombaságokat elolvasta. Hanem azért elfogadta a kihívást. Ne mondja, hogy gyáva a magyar.

- Majd megtanítom én móresre ő kelmét! - dörmögött a bajusza alatt és elindult a kijelölt helyre.

Ibrahim már ott várta.

Hatalmas mohamed-ember volt a basa, alacsony, köpczös férfiú a kapitány.

Úgy álltak szemben egymással ott a csikorgó jégen, mint hajdan Dávid és Góliáth.

Ibrahim gúnyosan nézte végig Piskyt. Mintha csak azt mondta volna neki: »Na kis gyaur, készítsd el a testamentumodat és imádkozz, mert most mindjárt elküldelek a másvilágra!«

Pisky rá sem nézett a törökre, csak hatalmas pallosforma kardját nézte végig s ezt gondolta magában: jól van, rendben van!

Vitézekhez illő módon némán fegyverükkel köszöntötték egymást és összeecsaptak.

Szikrát vetettek a kardok s megroppant a jég a rettenetes támadás súlya alatt.

Ibrahim támadott s egy hatalmas csapással ketté akarta hasítani Pisky fejét.

A kapitány ügyesen elhárította a csapást s egy villámgyors ugrással úgy kólintotta fültövön az óriási törököt, hogy az szédelegve zuhant a jégre... Szerencsére csak a pallos foka érte Ibrahimot, mert ha az éle találja, úgy szétszelte volna tar fejét, hogy a hatalmas padisah valamennyi borbélyja sem ragasztotta volna többé össze.

Ájultan, tehetetlenül feküdt a jégen Ibrahim és Pisky most már könnyű szerrel végezhetett volna vele. Nem is kellett volna egyebet tennie, csak hátat fordítani és ott hagyni a jégen. Egy fertály óra múlva csonttá fagyott volna ő vitézsége. Hanem a jó régi magyar virtus nem olyan volt ám, hogy a tehetetlen ellenségen bosszút álljon.

Pisky uram letette diadalmas fegyverét, tarisznyájába nyúlt s egy jóféle törköly-pálinkával telt csutorát húzott elő. Letérdelt a basa mellé és addig töltötte szájába a tüzes italt, míg visszatért belé a lélek.

Mikor aztán nagy nehezen föltápáskodott, karonfogta és elkísérte őt egész a somogyi partig, hogy valami baj ne érje a jégen.

Ettől fogva a legjobb barátja lett Ibrahim basa Pisky kapitánynak. Nem fájt többé a foga Tihany várára sem. Örült ökegyelme, hogy ott nem hagyta a Balaton jegén.

*

Az öreg paptól elbúcsúzván, vissza indultak utasaink a hajóra.

Mikor a falut elhagyták, egyszerre bűgő kürt, majd harangjelzés ütötte meg fülüket. Miklós elővette az óráját.

- Teringettét! - szólt - elkéstünk. Az indulásra kitűzött idő lejárt, a hajó útra kelt.

Egy kis magaslatra érve csakugyan láthatták, a mint a »Baross« vígan szelte a hullámokat Füred felé.

A fiúk tanácstalanul néztek egymásra. Mi lesz már most? Hogyan kerülnek vissza Füredre?

- No sebj! nyugtatta meg őket nyomban Miklós bácsi. - Visszamegyünk gyalog. Ismerem az utat, nincs messze Füred. A part mellett egy jó kis séta az egész. A »remete barlang«-okat még úgy sem láttuk, most legalább megnézzük azokat is.

A part sziklás oldalába vájt üregek ezek a remete-barlangok. A hegyekben künt tanyázó pásztor és halász-emberek vájhatták valamikor menedékhelyül vihar és szél ellen. Ma is jó búvóhelyei madárnak, vadnak s hajléktalan vándorembereknek.

A néphit azt tartja róluk, hogy hajdan remeték lakták őket. Őszfűtű, jámbor aggastyánok, a kik a világtól elvonulva imádkozással töltötték életük alkonyát. Gyökerekkel, szárított hallal és vad gyümölcsessel táplálkoztak.

Sorba nézték őket a fiúk s azután a félsziget legmagasabb pontjára, a mintegy 120 méter magas »Csúcshegy«-re mentek. Onnan ismét gyönyörű kilátás nyílik az úgynevezett nyugoti Balatonra, melyet a keleti résztől épen a tihanyi félsziget választ el.

Túlhan, a somogyi parton szép új fürdőtelepek egész sora. A legszebb és legnagyobb mindjárt az első: Balaton-Földvár. Ezt követik: Szemes, Lölle és Boglár. A part hosszában robogva szalad végig a vasút. Eminnen, a zalai parton sudár jegenyefák közül apró falvak fehér házai mosolyognak a nézőre. Távolabb Badacsony, Csobáncz, Szigliget regényes bérceztetői sötétlenek.

A mint a hegyről lefelé mentek, egyszerre csak ábrándos édes dal csendült feléjük a mélységből. Halászeányka énekelgetett lenn a parton:

Oh, Tihanynak riadó leánya,
Szállj ki szent hegyed közül!
Im, kit a sors eddig annyit hánya
Partod ellenében ül...

- Halljátok ezt a bűbájos dalt! - figyelmeztette Miklós bácsi a fiúkat - ez itt termett ezen a tündéri vidéken. Talán épen ezen a helyen fakadt a költő szívéből, a hol mi most állunk.

- Én ismerem azt a szép költeményt - mondá Bandi - már olvastam valahol.

- Én is ismerem, tudom is könyv nélkül - vágott közbe Feri. - Csokonai írta.

- Úgy van - hagyta helyben Miklós bácsi. - Csokonai Vitéz Mihály írta ezt a gyönyörű költeményt. Száz éve annak már. Akkor járt itt Tihany bércei között a halhatatlan költő. Ő is alföldi ember volt. Debreczenben született, ott is végezte iskoláit. Hanem azután vándorbotot vett kezébe, hogy bejárja az országot, lásson és tapasztaljon. Vándorútja elhozta ide a szép Dunántúlra is. Somogy-Csurgón tanárkodott egy ideig a református kollégiumban. De fölébredt szívében a honvágy és visszavonta szülőföldjére, a délibábos Hortobágyra. Fogta hát újra a vándorbotját és útnak eredt. Nem kocsin utazott, arra nem tellett neki. Vasúton sem, hiszen még akkor föl sem találták. Gyalogszerrel ment, mendegélt őkegyelme s erre hozta útja.

Megbűvölte e vidék csodás szépsége, szíve csordultig telt édes gyönyörűséggel és kicsordult belőle az a bűbájos dal. A költő rég porlad a debreczeni temetőben, emléke ma is él s dala ajkról-ajkra száll.

A halászkunyhóban.

Vagy egy órai gyaloglás után a fiúk arra a kis lapályos földnyelvre jutottak, a mely a tihanyi félszigetet a szárazfölddel összeköti. Csak ezen az egy helyen lehet Tihanyt szárazon megközelíteni, mert egyébütt köröskörül víz övezi.

- Nini, itt valami nagy árok lehetett, - szólt Feri, a mint kifelé haladtak a szigetről. És egy hatalmas mélyedésre mutatott, a melyik egészen keresztül vonult a kis földszoroson.

- Az a régi háborús idők maradványa, - magyarázta Miklós bácsi. - Mikor tatár, török és német elől végső szükségében Tihanyba menekült a vidék népe, akkor húzták ezt a nagy árkot. Vízet eresztettek bele és így a félsziget szigetté vált s köröskörül el volt zárva az ellenség útja.

A már bedült és begyöpösödött árkot hátrahagyva, kiértek utasaink Tihanyból.

Szemközt velök, mindjárt a parton két kis falu van: Aszófő és Örvényes. Ezeken át vezet a szárazföldi út Tihanyból Füredre. Azért hát arra felé igyekeztek.

A parton haladva egyszerre csak szíves, magyaros köszöntés hangzik feléjük:

- Szerencsés jó napot adjon az Úristen!

A parttól mintegy tíz lépésnyire állt egy csinos kis halászkunyhó. Onnan jött a hang. Az öreg halászgazda köszöntötte őket.

- Adjon Isten kelmednek is halász bácsi! - viszonozták a szíves köszöntést.

- Ha meg nem sérteném kérdésemmel, honnan s merre úrfiak? - kérdezte az öreg halász.

- Vándordiákok vagyunk, - felelt Miklós, - Tihanyban voltunk, de lekéstünk a hajóról, most Füredre tartunk.

- Mindjárt gondoltam: de volna egy jó tanácsom, ha megszívlelnék.

- Meg is köszönjük, halász bácsi.

- Azt tanácslom, hogy ne tessék így gyalogszerrel neki vágni az utazásnak.

- Aztán miért, halász bácsi? - kérde Miklós, - hiszen közel van ide Füred.

- Közelnek iszen közel van, csak az útja hosszú.

A fiúk erre jóízűen nevettek. Azt hitték, hogy tréfálkozik az öreg halászgazda. Ha közel van, gondolták, akkor nem lehet az útja hosszú.

Pedig az öregnek igaza volt. Mert Füred csakugyan közel van oda és ha az út egyenesen vezetne, a mint Miklós gondolta, akkor bizony csak egy jó séta volna az egész. Hanem kanyarogva, nagy kerülőkkel megy az út, így aztán jó hosszúra nyúlik odáig.

- Más oka is van annak, a miért ezt tanácslom, - folytatta a halászgazda. - Alkalmasint kitör a »vész« még máma. (A »vész« szóval a »vihár«-t jelzi a balatonvidéki nép.)

Na ezen még jobban elcsodálóztak a fiúk. Hogy lehetne ma vihar, mikor olyan szép csendes, derült idő van. Felhő se látszik, szellő se moczczan.

Feri meg is kérdezte:

- Aztán honnan gondolja azt, halász bácsi, hogy kitör a vész, mikor semmi jel se mutatja?

- Megmutatta a Balaton, - felelt röviden az öreg.

Feri és Bandi persze nem értették meg ezt a feleletet. Miklós bácsi azonban megértette. Ő tudta már, hogy a tapasztalt halászbemberek napokkal előre megmondják a Balaton színe és hullámozása után, hogy vihar lesz. És az itt a partvidéken nagyon hirtelen szokott kitörni.

Azért most már maga is gondolkodóba esett, hogy mégsem lesz tanácsos gyalog folytatni az utat.

- De hát hogyan menjünk tovább? - fordult kérdésével az öreghez. - Hol kapunk itt kocsit?

- No ha csak az a baj, azon könnyen segíthetünk, - felelt nyugodtan a halászgazda, és oda kiáltott az egyik halászlegényének:

- Miska fiam! - szaladj csak bé a faluba a Kocsis Nagy Dani bátyáért. Fogjon be a jobbik kocsijába, aztán jöjjön hamarost, vigye az úrfiakat Füredre.

A legény elment s így a kocsi-kérdés rendben volt.

A halászgazda most emberei után nézett, a kik pörére vetkőzve a csónakokban foglalatostkodtak. Az imént húzták ki a hálót s most a halászsákmányt vették számba. Jó fogást csináltak, majd összeszakadt a háló a nagy teher alatt. Össze-vissza ugrált, ficzkándozott a sok különféle hal a hálóban; a halászok külön válogatták őket fajok szerint.

Épen egy hatalmas nagy halat húztak ki most a hálóból, két markos halász alig bírta a csónakba emelni.

- Mi az? - kérde Bandi.

- Az a fogas- király, - felelt büszkén az öreg halász. - Szava elárulta, hogy nem mindennapi zsákmány az ilyen.

Miklós bácsi azután megmagyarázta a fiúknak, hogy ez a Balatonnak legértékesebb és legízletesebb hala. Másutt nagyon ritka és egész Európában kapva-kapnak rajta. Kis korában, míg 3-4 kilós, süllőnek hívják, azontúl fogasnak. Vannak tíz kilósak, sőt még nagyobbak is. Az ilyen nagyokat a halászok »fogas- király«-nak nevezik és nagy az örömük, ha egy-egy hálójukba kerül, mert jó pénzt kapnak érte. Nyáron különösen ritkán lehet fogni, mert ilyenkor csak a mély vízben tanyázik. Télen azonban feljön a víz felszínére, a jég közelébe s akkor többet is fognak.

- Hát télen hogyan halásznak? - kérde Feri.

- Ugy, hogy beviszik a hálót és a hol le akarják eresztetni, ott sorban lékeket vágnak a jégen. Ezeket leeresztik a hálót a vízbe s azután felhúzzák.

- Veszedelmes lehet az, hátha egyszer csak beszakad a jég, - mondá Bandi.

Erre már az öreg halász felelt:

- Hát biz az nem gyerekjáték! De hát olyan a halászbember élete, mint a katonáé. Mindig kockán van, sohasem tudja, mikor veszti el.

- Különösen a »rianás« veszedelmes a halászokra télen, - vette át a szót Miklós bácsi. - Így hívják azt, a mikor a Balaton jege egyszerre csak menydörgésszerű robajjal meghasad és szétválik néha több kilométer hosszúságban. Ilyenkor aztán menthetetlenül halál fia az, a ki a jégen volt. A »rianást« azok az erős szelek okozzák, melyek télen a Balatonon járnak. Ezeknek a nyomása ugyanis oly súlylyal nehezedik a jégre, hogy az, bár észrevétlenül, nagy messzeségbe behorpad a nyomás alatt s az alatta levő vizet kétfelé szorítja, a partok felé. Mikor a szél nyomása megszűnt, a kiszorított víz óriási erővel visszaömlik előbbi helyére, a jeget fölnyomja és kettéhasítja.

A halászok ezalatt elkészültek munkájukkal. Ott feküdt a sok hal külön csoportokban.

Az öreg halászgazda sorba mutogatta őket a fiúknak. Különösen sok volt a garda. Ez igen sok van a Balatonban. Nagyon ízes és finom hal. Ugy is hívják: »a Balaton heringje«. Különösen őszi nagy tömegekben jön a víz színére s ilyenkor igen sokat összefognak. Kettéhasítva, besózva és a napon megszáritva aztán elszállítják külföldre is, mint a heringet. A nép »látott hal«-nak nevezi. Külön csoportokba feküdtek: a ponty, kárász, czompó, a melyek mind mocsári halak s kevésbé ízletesek. Továbbá: a csuka, keszeg, sügér, menyhal, ön és küsz. Ezek mind olcsóbb halak. Volt egy csomó harcsa is, a mely szintén igen ízletes és keresett hala a Balatonnak s néha 70-80 kilónyi nagyságra is megnő.

A halászok kocsira rakták a gazdag zsákmányt és eltávoztak.

Egyszerre csak különös zajra lettek figyelmesek a fiúk. Az imént még csendes, nyugodt Balaton hirtelen háborogni kezdett. A csacsogó-locsogó hullámok mind nagyobbra dagadtak s haragosan csattogva csapkodták a partot. A sirályok és halászmadarak, vészjósló sikongással repdestek a víz felett... A méltóságos gólya, a kémkedő gém, a vígan gágogó vadludak és kacsák hirtelen eltűntek a partról és a nádas sűrűjébe húzódtak. A tihanyi hegyek mögül fekete felhők tornyosultak...

- No, nem mondtam? - szólt önérzettel az öreg halászgazda. - Itt a vész! Gyerünk a kunyhóba.

Alighogy beértek a kis nádfödélű viskóba, teljes erővel kitört a zivatar. Fölséges látvány volt ezt nézni onnan a biztos fedél alúl!

A víz színe haragos zöldre változott; csak a hullámok széleit szegte fehér tajtékprém. Házmagasságra dagadtak a tajtékos hullámok és harsogva csapkodták a partot. Megdördült az ég, szakadt az eső, cikáztak a villámok... A sötétzöld víztükörbe bele-belecsapott egy haragos szikra s a rémes lobbanás megvilágította a tihanyi hegyek ormait...

Ezt sem gondolták volna a fiúk, hogy az a szelíd, szép Balaton ilyen haragos is tudjon lenni.

No de nem soká tartott a haragja. Talán épen csak azt akarta megmutatni, hogy így is tud ám ő! És még így haragjában is fenségesen szép.

Néhány percz múlva elvonult a zivatar, kiderült az ég s a Balaton ismét szelíden, nyájasan mosolygott...

A kocsi is megérkezett ezalatt. Utasaink búcsút vettek az öreg halásztól és visszamentek Fűredre.

Hazafelé.

Egy napot még Fűreden töltöttek a fiúk s a következő nap reggelén már ismét a »Baross« födélzetén találkozunk velük.

A gőzös Almádi és Kenese érintésével épen Siófokra indult. S délre már nekik is ott kellett lenniök, mert édes apjuk ott várta őket.

Bandi és Feri olyan nehezen váltak meg a szép Fűredtől, a regényes Tihanytól; úgy szerettek volna még ott mulatni s minden kis zugot újra meg újra bejárni. De hát hiába, a kapott egy heti szabadságidő letellett, menniök kellett.

A fűredi kikötőt elhagyva ismét egy új vidék szépségeiben gyönyörködhetnek. A hegyek lankás oldalairól csinos falvak mosolyognak le a Balatonra, a mely itt a legszelesebb. Ott vannak sorban Csopak, Alsó- és Felső-Örs faluk.

- E két Örsön kívül, - magyarázta Miklós bácsi, - még két ilyen nevű falu van a Balaton vidékén. Kővágó-Örs és Kis-Örs. Ezek amarra nyugotra vannak. Igen régi falvak, még a honszerzés idejéből valók. Árpád fejedelem vitézei közül ezt a vidéket Örs vezér hódította meg s az ő nemzetsége szállta meg és birta először ezeket a helyeket. Felső-Örsön híres prépostság is volt és gyönyörű temploma ma is ritkítja párját, pedig valamikor 1250 körül épült. Ezek a falvak még mind Zala megyéhez tartoznak, de a hajónk ebben a pillanatban épen két vármegye vizén megy. A hátsó fele Zalában van, az első Veszprémben... Így ni, most már egészen veszprémi vizen járunk. Isten veled, szép Zala!

- Hogyan lehet azt itt megtudni, hogy meddig tart Zala megye és hol kezdődik Veszprém? - kérdezte Feri. - Hiszen a víz mindenütt egyforma, határdombokat se lehet emelni, mint a szárazföldön szokás...

- Hát csak úgy, - mondá Miklós bácsi, - hogy amott van, nézzétek, az almádi csárda. Az arról nevezetes, hogy az egyik fele Zala megyében van, a másik meg Veszprémben. Épen szemközt van vele túl, a somogyi parton az a hely, a hol a Siócsatorna kiszakad a Balatontól; annak fele meg Somogy megyébe esik, a másik fele pedig Veszprém megyébe. Már most, ha az almádi csárda csúcsfalától gondolatban egy egyenes vonalat húzunk a Sió torkolatáig, a vonaltól keletre eső víz Veszprém megyéé, a nyugotra eső víznek fele Zaláé, fele pedig Somogyé.

A hajó most Almádi alatt állott meg. Almádi már Veszprém megyében van, régebben egyszerű szőlőhegy volt és Vörös-Berényhez tartozott. Ma már gyönyörű fürdőhely.

Még Kenese alatt állt meg néhány percre a gőzhajó. Kenese is régi tősgyökeres magyar falu a Balaton legkeletibb pontján. Ma már szintén igen eleven fürdőtelep. A falutól jobbra és balra magas partok övezik a Balatont.

- Ezt hívják Balatonfőnek, - mondá Miklós bácsi a magas partsorra mutatva, - amott a falu fölött van a híres akarattyai csárda. Mellette egy öreg szilfa áll, melyről azt regélik, hogy már ezer éves. Lombsátora alól remek kilátás nyílik a Balatonra Tihanyon át egész Badacsonyig. Amott a szilfa szomszédságában van a Hatacs-hegy, a melyen 1532-ben országgyűlést tartottak. 1584-ben pedig véres ütközet volt a magyar és török között a hegy tetején. Az az öreg szilfa mindezt végig nézte már. Ha szólni tudna, ej de sokat regélhetne régi dicsőségről, régi vitézségről...

Délre járt az idő, mikor a »Baross« Siófokon kikötött.

Forrón tűzött alá a nyári nap s a mosolygó Balaton lágyan zsongó hullámbeszéddel olyan csábítóan hivogatta a tikkadt utasokat hűvös karjaiba.

Meg is fürödtek mind a négyen, még pedig a »nyílt tengerben«. Így mondják ezt Siófokon, mert az egész fürdő a tengeri fürdők mintájára van berendezve. A Balaton itt a legalkalmasabb a fürdésre. A part és a víz medre puha homokos, mintha szőnyegen járna az ember. A víz oly sekély, hogy 100 méternyire is be lehet gázolni a parttól. Ezen felül majdnem állandóan pompás hullámverése van, a mi csak tengeri fürdőkben fordul elő. Ennek az az oka, hogy a balatoni szél leginkább Kenese és Almádi felől fúj és Siófok felé hajtja a hullámokat, a melyek felüdtik, megedzik és meggyógyítják a fáradt, beteg testet.

A jó öreg Gál bácsit is egészen felüdítette a fürdés. Nem győzte eléggé dicsérni a Balatont.

- Adta lelke! - mondá nemes felindulással - miért is megy a magyar ember idegen országba üdülni, mikor idehaza még tengeri fürdőt is kap. Nem jobb volna, ha az a sok pénz, a mi évenként külföldre vándorol, itthon maradna...

És mikor a fiúk szépen megkérték, hogy jövőre is engedje el őket a szép Balaton-vidékre, szívesen beleegyezett.

- De ha Isten éltet, - így szólt Miklóshoz, - még magam is eljövök, kedves öcsém.

- Hozza Isten András bácsit! - mondá Miklós és búcsút véve, visszautazott a hajóval Füredre és onnan édes anyjához sietetett.

A fiúk pedig vonatra ültek édes atyjukkal. Míg a gőzös a parton robogott, künn álltak a folyosón s mikor a Balaton egy fordulónál eltűnt szemük elől, kalapjukat lóbálva, úgy búcsúztak el tőle, mint kedves jó baráttól szokás:

- Isten veled, kedves szép Balaton! A viszontlátásig - jövőre.

MÁSODIK UTAZÁS

Indulás.

A pápai kollégium kapuján sűrű rajokban tódult ki az ifjúság.

Kezében szorongatta ki-kí azt a kis papirosdarabot, a »Bizonyítvány«-t, a melyik annyi öröme-
nek és szomorúságnak lehet okozója. Örömet okoz a szorgalmas jó diáknak, szomorúságot a
hanyag, rossz tanulónak. S az örömet, a szomorúságot kétszeresen érzik az édes jó szülők, a
kik olyan odaadó szeretettel gondoskodnak gyermekeik jövőjéről s a kiket megszorítani
bizony-bizony egy fiúnak sem volna szabad.

A két Gál fiú, Bandi és Feri, most sem okozott szomorúságot szülőinek. Mint eddig, most is
jeles bizonyítványt kapott mindegyik. Pedig mindig több, nagyobb munka vár rájuk, mert
már-már nagy diákká serdülnek. Bandi már a második osztályt végezte, Feri meg a harma-
dikát.

Vígan siettek szállásukra a fiúk. Örömük annál nagyobb volt, mert a jeles bizonyítvány azt
jelentette számukra, hogy mielőtt haza térnének a szülői házba, ismét egy kis kalandos
vándorutat tehetnek tanítójukkal és rokonukkal: Miklós bácsival - a szép Balaton vidékén.

Tavaly már jártak ott és kérésükre édes apjuk, a ki elébök ment Siófokig, akkor megigérte,
hogy ha szorgalmasan tanulnak, az idén ismét elmehetnek. Sőt az öreg úrnak is annyira
megtetszett a búbajos szép magyar tenger, hogy ő maga is el fog menni megint a fiúk elé,
mikorra útjokat elvégzik.

Mire a fiúk szállásukra értek, Miklós bácsi már elkészítette az úti tervet.

- Holnap reggel indulunk. És pedig egyenesen Tapolczára megyünk, - szólt a fiúkhoz és egy
előtte fekvő térképre mutatott. Ez a kis városka annak a gyönyörű vidéknek a középpontja, a
melyet most be fogunk járni. Innen teszünk majd kirándulásokat a szomszédos helyekre:
Badacsonyra, Csobánczra, Szigligetre...

Badacsony... Csobáncz... Szigliget...

Édes érzéssel töltötte el a fiúk szívét e kedves nevek hallása.

Látták már egyszer ezeket a regényes bérceket, melyeknek repkényövezte várromjairól olyan
bajos regéket zengett Kisfaludy Sándor. De csak messziről nézhették akkor a magasba nyúló
ormokat. Akkor csak a keleti partvidéket járták be, Tihany és Füred táját. Tihany bérce-
tetőjéről tekintették át a nyugoti partvidéket. S a távol ködében úgy tünt föl előttük a regényes
bércek sora: mint megannyi óriás, a kik egy letűnt hőskorból maradtak itt és ma már nincs
egyéb dolguk, mint az, hogy édes szép regéket mondjanak a kegyeletes utódnak régi dicső-
ségről...

A költő bölcsője és sírja.

Másnap reggel már vígan robogott a vonat a fiúkkal Tapolcza felé.

De nem mentek egészen odáig vonaton. Sümegen kiszálltak és ott tartották az első állomást.

Sümeg még kissé távol esik a Balatontól. A Bakony végső nyulványainak, az úgynevezett
sümei és rendeki hegyeknek lábánál fekszik szép hullámos vidéken. Zalamegye északi részé-
nek főhelye. Érdekes kis város és magában is érdemes a megtekintésre. Különösen megkapja
az utazót a hosszúkas és szabályos kerek dombalakú Várhegy, mely úgy látszik, mintha a
város közepéből emelkednék ki.

Tetején a régi erős vár csipkés bástyái és rommaradványai látszanak.

De nem egyedül a vár, mult idők e tiszteletre gerjesztő tanúja van ott, a miért minden magyar ember, kit arra visz útja, kell, hogy kegyelettel megálljon azon a helyen. Az édes szavú regemondó, a koszorús költő: Kisfaludy Sándor halhatatlan emléke leng Sümeg falai között.

Ott ringott a bölcsője, ott piheni síri álmát...

A Várhegy déli oldalán áll az egyszerű nemesi udvarház, a Kisfaludyak ősi fészke, szellős folyosójával, virágos kertjével. Ma is abban az állapotban van, a melyben akkor volt, mikor a költő meghalt. A veszprémi püspök vette meg és gondoztatta kegyelettel.

Miklós bácsi legelőször is ebbe a házba vezette a fiúkat. Könnyű rátalálni a hajlékra, mert az előtte levő ligetes téren ott áll a költő szobra és a ház falán is aranybetűs márványtábla hirdeti, hogy ott született, élt és ott halt meg Kisfaludy Sándor.

Kegyeletos érzéssel lépték át a küszöböt a fiúk. Egy nyugalmazott tisztartó, a ház gondozója, fogadta őket és szives vendégszeretettel kalauzolta végig a hosszú oszlopos folyosón.

Nagy, régi módi bolthajtásos terembe értek. Levett kalappal álltak meg itt, mint a templomban szokás. Az öreg úr lelkes szavakkal kezdett magyarázni: - Itt, ebben a szobában született a nagy költő 1772-ben, szeptember 27-én. Az édes apja nemes, nemzeti és vitézlő Kisfaludy Mihály uram volt, édes anyja Sándorfi Anna nagyasszony. Nyolcz gyermekkel áldotta meg az Isten Kisfaludyékat s ezek közül a legidősebb volt Sándor.

- Kisfaludy Károly, a szintén hírneves költő, - szólt közbe Miklós bácsi, - öccse volt Sándornak. Ő fiatalon hunyt el, de emlékét örökké őrzi az irodalomtörténet. Az ő nevéől nevezték el a »Kisfaludy-társaság«-ot is.

- Kisfaludy Károly is ebben a házban született? - kérde Feri.

- Nem. Ő már a györmegyei Téthen született, mert Kisfaludyéknak ott is volt birtokuk és Sándor születése után oda költöztek.

Az öreg úr másik terembe vezette vendégeit.

- Ez volt a költő dolgozó szobája, - mondá, - ide tért vissza, mikor a vitézi életnek búcsút mondott. Mert édes apja a katonai pályára szánta. Megfordult idegen országokban. Itáliában és Franciaországban kardjával szolgálta a magyar dicsőséget.

Testőr-tiszt is volt egyideig Bécsben, a királyi udvarban. Külső szépségre, délczeg testalkatra sem volt nála külömb legény a híres gárda-ezredben. Szellemével pedig minden társát felülmúlta. Bár mindenütt szívesen látták a deli gárdistát, ő szívesen félrevonult a zajos társaságok, a léha mulatozások elől. Legboldogabb volt, ha szobájába, könyvei közé zárkozhatott. Szorgalmasan tanulta az idegen nyelveket, olvasta a nagy írókat, hogy majdan a szellemi harctéren is dicsőséget szerezhessen a magyar névnek.

Egyszer két angol főúr érkezett Bécsbe. Sokat hallottak már a vitéz magyar gárdistákról, azért látni kívánták őket. Megkérték hát Eszterházy Miklós herceget, a gárdisták kapitányát, hogy mutassa meg nekik a testőröket.

Eszterházy a laktanyába vezette a főurakat.

Véletlenül éppen Kisfaludy ajtaján kopogtattak először.

- Bujj be! - kiáltott ki jó magyarosan Kisfaludy, a ki azt hitte, hogy valamelyik bajtársa jön látogatóba hozzá.

A herczeg majd kővé meredt, a mikor a két magas vendéggel belépett.

Az ifju gárdista íróasztala mellett ült, még pedig épen nem olyan öltözetben, a milyenben vendégeket szokás fogadni. Mellény és nyakravaló nélkül, egyrét ingben ült ott s csak ezüst zsinóros kék nadrágja, s ezüst sarkantyús kordován csizmája volt rajta. Hosszúszárú selmeczi pipából erősen szívta a jó magyar dohányt.

- Na, - gondolta a herczeg megdöbbenve, - vége a magyar becsületnek! Ezek a finnyás angolok ugyancsak szép híret viszik haza majd a »vad magyar«-nak, a ki egy szál ingben s hosszúszárú pipával fogadja vendégeit...

Maga Kisfaludy is meghökkent egy kicsit, mikor a hatalmas füstfelhőben megpillantotta a kapitányt és az idegen uraságokat. De csakhamar feltalálta magát. Magára kapta attiláját s ezüst sarkantyúját összezsapva, katonásan köszöntötte a herczeget és vendégeit.

Eszterházy előbb magyarul szólt hozzá, azután németül, majd latinul. Kisfaludy mind a három nyelven szépen, hiba nélkül válaszolt. Az angolok kezdtek csudálkozni a »vad magyar«-ra, a ki három nyelvet beszél folyékonyan. De csak most jön még a java.

- Mit dolgozott ön? - kérde Eszterházy végül Kisfaludytól francia nyelven s az asztalán heverő könyvekre mutatott.

- Tassót, a nagy olasz költőt fordítám nemzetünk nyelvére, kapitány uram! - felelt Kisfaludy a kérdésre ugyancsak hibátlan francia nyelven.

Ezt már az angol urak is megértették s még inkább elcsodálóztak. Szinte hinni sem akarták. Az asztalhoz mentek, sorra vizsgálták a könyveket, csakugyan Tassó művei voltak. Ott volt már nagy részük magyar fordításban is. Kérésükre szívesen fordított le nekik Kisfaludy egyes részleteket ott helyben francia nyelvre is.

Az angolok megköszönték a szivességet és tisztelettel szorítottak kezét a daliás magyar testőrrel, a ki ime korán sem volt olyan »vad magyar«, mint a milyennek gondolták.

Így mentette meg Kisfaludy Sándor tudományával is a magyar becsületet!

- De csak nem volt maradása idegen földön, - folytatá elbeszélését az öreg úr, - visszavonta szíve ide az édes szülőföldre. Vissza is jött. Ott hagyta a fényes katonaéletet. Itt telepedett le az atyai házban ifjú hitvesével Szegedy Rózával. Ebben a szobában írta gyönyörű dalait és bübajos regéit a magyar előidőkből. Bejárta a vidék halmait, bérceit: Badacsonyt, Csobánczot, Szigligetet, Tátikát... s mindenikről mondott egy-egy szép regét. Ott a sarokban az íróasztala, a melyen írt. Amott a kandalló is, a melynek barátságos melegénél hosszú téli estéken elábrándozott hitvesével. Erről írta:

Ülj mellém a kandallóhoz,
Fel van szítva melege...

- Oh ezt a szép verset én is tudom! - vágott közbe Feri és folytatta is mindjárt:

Csobáncz-várról, édes-kedves
Im halljad egy agg rege.
Mult szüretkor Badacsonyon,
Ezt Múzsámtól vettem én,
Egykor midőn magam bolygék
A hegy szirtes tetején...

- És itt is halt meg, - végezte szavait az öreg úr, - hosszú szép élet után 1844. október 28-án hetvenhét éves korában. Teste ott porlad künn a temetőben, de lelke, emléke örökké él a magyar szívekben...

Az öreg úrtól búcsút vevén, a költő sírját látogatták meg, melyet szintén díszes emlékszobor jelez a sümegi temetőben. Onnan pedig a várba mentek.

A várba a hegy északi lábától indul fölfelé a hosszú kigyózó út és hármás bástyakapun át vezet a várudvarra. Az erősség még az Árpádok alatt épült és a török meg kurucz-világban sok vihart állott ki. Ma már pusztá rom, omladék. Kőrözsák futják be az omladozó falakat, melyeknek résein át gyönyörű kilátás nyílik az alatt elterülő városra és a halmos-völgyes vidékre. Bizonyára sokszor merengett ott a költő is és a romok között járó szellő sok szép regét súgott ihletett lelkének mult időkről, régi dicsőségről...

Az éjszakát Sümegben töltötték a fiúk s másnap reggel kocsit fogadván, azon folytatták utjokat Tapolcza felé...

Tágas szép völgyben vezetett utjuk délnek a »hidegkúti csárdá«-ig, a hol ismét egy regényes váromladék tünt szemük elé.

- Ez itt Tátika vára, - mondá Miklós bácsi, mikor a hegy tövébe értek és megállította a kocsit. S míg fölmentek a romokhoz, elbeszélte a fiúknak, hogy hajdan ez is erős hegyi vár volt. A Tátika-család építette, később a Gersei Pethők bírták s a kurucz-háborúk után rombolták le ugyanakkor, mikor Sümeg várát. Kisfaludy Sándor gyönyörű regében írta meg a vár egykori úrnőjének, a szép Szántó Manczinak szomorú történetét.

- Hát az micsoda vár? - kérdi Bandi, mikor a hegytetőre értek és egy dél felé emelkedő sűrű erdővel borított hegytetőre mutatott.

- Az Rezi vára, - mondá Miklós bácsi, - édes testvére Tátikának. Egy időben virágzott és egy időben pusztult el ezzel. Urai a Rezyek voltak.

Leszállva a tetőről, tovább folytatták utjokat a fiúk erdős-völgyes szép vidéken, melyet csillogó patakok vize szel keresztül. Azok is mind a Balaton anyai keblére sietnek, mely ott piheg, hullámoz már szelíden a zöldelő hegyek mögött.

Sötét este lett, mire Tapolczára értek.

Tündérország.

Másnap gyönyörű derült nyári reggelre virradtak.

Korán fölkeltek s szállóbeli lakásukon megreggelizvén, siettek ki a szabadba.

Mikor a csinos kis mezővárosból kiérve a vadvirágos rét bársonyos szőnyegéről szétekintettek a vidéken, a fiúk elragadtatással kiáltottak föl:

- Miklós bácsi, hisz' ez valóságos kis Tündérország!...

Miklós bácsi mosolyogva felelt:

- No, úgy-e, nem hiába beszéltem olyan nagy lelkesedéssel erről a vidékről?

- Nincs több ilyen szép vidék Magyarországon!

- De talán az egész világon sincs!

E szavakkal adtak kifejezést a fiúk a táj szépsége fölött érzett elragadtatásuknak.

S valóban: hazánk egyik legbájosabb, legváltozatosabb tájképében gyönyörködhetik itt az utazó. Nem délibábos rónatáj, nem is zord havasokkal borított alpesi vidék ez. Szelíden hullámos, halmos, völgyes tájék, kalászos mezőkkel, vadvirágos rétekkel, lombos erdőkkel, borágas bérczekkel. Egy hosszúkás, négyszög alakú medence az egész, melynek völgyeiben fürge

patakok - a Lesencze, Tapolcza és Eger-patak kristály-vize csörgedez. Északon, nyugaton és keleten erdővel és szőlőkkel borított bércsorok zárják körül a völgyet, délen a Balaton a szigligeti és badacsonyi öblökkel.

És a merre szemünk néz: köröskörül mint megannyi Istenkéz alkotta óriási gúla, emelkednek a regényes bércek, tetejükön a repkény övezte váromladékokkal.

Ott állnak sorban a hegyesdi, halápi és gulácsi hegyek. S ott emelkedik Badacsony, Csobáncz és Szigliget.

Az északi részen különösen a hegyesdi és halápi hegy tűnt föl a fiúknak.

- Milyen különös alakja van annak, - mondá Feri a Haláp-hegyre mutatva, - én ilyen hegyet még soha sem láttam.

- Valóban különös alakú hegy az, - magyarázta Miklós bácsi. - Az alapja kör, az emelkedése szabályos kúp, és a teteje egyenesre van metszve. Mintha csak valami óriás nyeste volna le ollóval. Valamikor tűzhányó hegy volt s a föld alól kitörő tüzek titkos ereje alkotta ilyenné.

Bandi most egy távolabb eső, szintén gúlaalakú hegy iránt érdeklődött, a mely Tapolcztól éjszakeletre emelkedik az Eger patak völgyében.

- Az ott Hegyesd, - mondá Miklós bácsi, - szintén egyike a legérdekesebb balatoni hegyeknek. Annak a teteje már nincs olyan laposan metszve, mint Halápé, sőt ugylátszik, mintha egészen hegyes csúcsban végződne. Innen kapta a Hegyesd nevet is. Ha az ember alulról nézi, szinte lehetetlennek véli, hogy tetején valamikor vár lehetett.

- No már az csakugyan lehetetlen, mondá Feri, - hiszen oly keskenynek látszik a hegy teteje, hogy még egy pásztor-kunyhó sem férne el rajta.

- Pedig vár állt ott hajdanában, még pedig híres vár. A romjai még, úgy mondják, megvannak, majd megtekintjük. Magam is kíváncsi vagyok rájuk.

Délután tehát Hegyesdre rándultak ki a fiúk.

A hegy tövében csinos kis falu van, a melynek szintén Hegyesd a neve. Ott leszálltak a kocsiról és gyalogosan akarták folytatni utjokat föl a meredek tetőre.

Az utcán egyszerre csak rákiált valaki Miklós bácsira:

- Szervusz, Miki pajtás!

Oda néztek, hát egy fiatal ember siet feléjük. Miklós bácsi rögtön megismerte régi iskola-társát: Csürös Pált.

- Szervusz, Pali! - kiáltott vissza, - hát téged mi szél hordoz itt?

- Azt én kérdezhetném inkább tetőled, mert én itthon vagyok itt. A hegyesdi tanító vagyok.

- No ez szép dolog, Pali. Épen jó, hogy találkoztunk, a várat akarjuk megnézni, de nem igen tudom a följárást, mert még itt nem jártam.

A fiatal tanító szívesen vállalkozott a kalauzolásra és így négyen indultak neki a meredek útnak, a mely kígyózó csiga kanyarulatokban vezet föl a 130 méter magas hegyre. Meglátszik rajta, hogy valamikor, a mikor még daliás lovagok tánczoltatták ott tüzes paripáikat, jó karban volt tartva, de most már rossz állapotban van. Tüske, bozót benőtte s több helyen nagy szikladarabok torlaszolták el, melyek a tetőről gördültek alá unalmukban.

A fiúk ugyancsak megizzadtak, mire fölérték.

Nem kellett, hogy egészen a tetőig menjenek, a romokra már előbb rábukkantak.

- Az igazi vár, - magyarázta a tanító, - tulajdonképpen itt volt, köröskörül a hegycsúcs oldalain. Mert odafönt a tető olyan keskeny, hogy ott bizony nem fért volna el valamire való épület. Ott csak egy kis őrtorony volt, a honnan az őr éjjel-nappal éber szemmel vigyázott: nem jön-e ellenség? És egy vízfogó medence, a melyben az esővizet felfogták és összegyűjtötték, mert kutat itt bajos lett volna ásni, a vizet felhozni sem volt könnyű mesterség.

A várúr lakása, a várórség tanyája, a fegyvertár, a lóistállók itt voltak köröskörül a hegyoldalban.

- Jó dolga lehetett annak a várúrnak, a ki itt lakott, - jegyezte meg Feri, - mert ezt a várat ugyan be nem tudta venni az ellenség.

- Egyszer mégis bevette a török. Persze nem erővel, hanem csellel. 1560-ban történt. Nádasdy Tamás volt a vár ura akkor. Ő is annyira bízott a vár megvívhatatlan voltában, hogy mikor egyszer elment hazúlról, csak kis számú őrséget hagyott a várban. A kapu őrzését meg épen csak két emberre bízta.

Rekkenő melegség volt s a víz már mind kiszáradt a hegytetőn levő vízfogóból. Az örök szörnyen szomjaztak és úgy egyeztek meg, hogy az egyik menjen le vízért a faluba. Le is ment. Csakhogy Hamzsa bég, a fehérvári török úr épen akkor ért a vár alá portyázó csapatával. Emberei mindjárt fölismerték a magyar őrt, elfogták és a bég elé vezették. A ravasz Hamzsa bég csillogó aranyakkal megvesztegette a hűtlen, kapzsi embert, a ki a másik őrt is megnyerte az árulásnak. Este aztán a megvesztegetett örök szépen felvonták a kaput s a törökök észrevétlenül beosontak és felkonczolván a kis számú őrséget hatalmukba vették a várat.

De nem soká büszkélkedett a félhold Hegyesd vár ormán!

Nádasdy Tamás vitéz kapitánya Magyar Bálint egyesülten a pápai, győri, tihanyi és devecseri kapitányokkal, ostrom alá vette a várat. Tíz napi kemény harcz után be is vette, nem úgy mint a török: csellel, álnoksággal, hanem véres harczban: erővel, bátorsággal. A benn levő törökök vagy elestek, vagy fogságba jutottak. A vár azonban a heves ostrom alatt teljesen szétromboldott s többé meg sem építették.

A romok közül most a tetőre mentek a fiúk, a hol még szintén látszanak a vízfogó medence és az őrtorony nyomai. A remek kilátásban, mely a hegy tetejéről nyílik, sokáig gyönyörködtek. Este lett, mire visszakerültek ismét tapolczai szállásukra.

Vacsora közben megállapították a további úti tervet is.

Csobáncz.

Reggel korán búcsút vettek a fiúk Tapolczától és útra keltek.

A gyönyörű regényes vidéken lefelé haladva a Balaton felé először Csobáncz várát érték.

A várhegy tövében fekvő Gyula-Keszi faluig mentek kocsin s onnan gyalog folytatták útjokat föl a várba.

Csobáncz vára majdnem négyszáz méter magas hegy tetején áll, a melynek északi oldala oly meredek, hogy teljesen járhatatlan. A másik oldalon kellett tehát megközelíteni.

Zöldelő szőlők, apró pinczék között vezet a szűk és mély, árkos, gödrös hegyi út a tetőre.

Jó egy óráig tartott, a mig fölértek a tetőre.

Összejárták a romokat, a melyeknek mohos barna falaira már erősen tűzött le a déli nap sugara. A várkaputól jobbra sűrű bozótos helyre akadtak s ledültek egy kicsit hűvös árnyékába. Érdekes hely volt ez. Virágos kert nagyságú, köralakú területen össze-vissza növe láttak ott somfát, iharfát, szömörcezt, kecskerágót és vadrózsafát.

- Ni-ni, Miklós bácsi, - kiáltott föl egyszerre csak az eleven szemű Bandi gyerek, - hiszen itt virágok is nyílnak! És pedig valóságos szelíd kerti virágok!

Ferit is érdekelte a dolog, ő is fürkészni kezdett a cserjésben. Alig telt belé néhány perc, egy egész bokrétára való virágot szedtek össze a fiúk. Szegfűt, liliomot, zsályát, orgonavirágot.

- Nem is tudtam, hogy ezek a virágok vadon is tenyésznek, - mondá csudálkozva Bandi. - Én ilyeneket csak kertben láttam eddig.

- Nem is maguktól nőttek ezek itt, - okoskodott Feri, - de ugyan ki ültethette ide a bozótba őket?

Miklós bácsi aztán megmagyarázta a dolgot.

- Gyöngéd kezek ültették ezeket a virágokat ide sok száz évvel ezelőtt. Akkor még nem volt itt ilyen vad bozót. Szép virágos kert volt, a Gyulaffy-leányok virágos kertje. Innen kötöttek bokrétát a vész napjaiban a harczba induló hősök süvegéhez; innen fontak koszorút ünnepnapokon a kápolna oltárára Isten dicsőségére... Szegfűből, liliomból, orgonavirágból...

Csudálatos, hogy minden, minden elpusztult, semmivé lett. A büszke tornyok, az erős bástyák, a vitéz daliák - mind az enyészet ölében pihennek, csak ezek a gyöngé kis virágok maradtak meg a századok viharáiban. Ezek élnek, virulnak most is, ezek adnak hírt a késő utódnak, a Gyulaffy-lányok gyöngéd szivéről, szép lelkéről. Mert, a kik virágot ültettek, virágot ápolgattak itt azokban a viharos időkben, azok csak gyöngéd szívű, szép lelkű nők lehettek. Egyikökről, a bájos Gyulaffy Rózsáról Kisfaludy Sándor gyönyörű regét is írt. Az az, a melyik úgy kezdődik:

Ülj mellém a kandallóhoz,
Fel van szítva melege...

- Mikor pusztították el a várat? - kérde Feri, - úgy látszik, már régen romokban hever.

- Bizony annak már innen-onnan kétszáz esztendeje, - felelt a kérdésre Miklós bácsi. - A kurucz-világ után pusztította el ezt is a német, mert nagyon kellemetlen dolgokra emlékeztették büszke falai. Jól kiporolták itt egynéhányszor a labancz-hadat a nyakas kurucz vitézek!

Különösen nevezetes az 1707-ik évi csata.

Csobáncz vára akkor a dicsőséges II. Rákóczy Ferencz birtokában volt s Domokos Ferencz kurucz ezredes volt a főkapitánya. Domokosnak egyszer Vár-Palotán akadt dolga s fegyveres vitézeinek egy részét is magával vitte. Csobánczon nem maradt több harmincz hajdunál. Nosza, a mint ezt megtudta Rabutin német generális, nyomban a vár alá küldte egyik tábornokát mintegy ezerötszáz főnyi zsoldossal. Pusztítsa el azt a hitvány fészket, - mondá neki, - azt a harmincz hajdut meg húzza karóba!

Csakhogya ez nem ment ám olyan könnyen, mint a hogy Rabutin uram gondolta.

A hirre, hogy jön a német: a szomszédos kastélyok nemessége is Csobáncz várába menekült. Lehettek vagy harminczan, férfiak és nők vegyest. Összesen tehát, a nőket is beleszámítva, hatvan főnyi magyar őrség állt szemben az ezerötszáz főnyi német sereggel. Száz Márton alkapitány és Dóczy Péter hadnagy parancsnokolt a várban. Összes hadi készletük két taraczkából, egy ötcsövű seregbontó ágyúból és két mázsa lőporból állott.

A német tábornok egyszerre megkezdte az ostromot s egy jól irányzott ágyúlövessel hamarosan betörtette a vár kapuját.

Ujjongva rohantak föl a németek a meredek hegyen, azt hitték, most már biztos a győzelem. Ám a kis magyar sereg, halálra szántan, oroszlán bátorsággal védte a kaput. Az úri asszonyok is részt vettek a küzdelemben. Mig a férfiak puskával, karddal, buzogánnyal harczoltak a bástyákon, addig ők a vár belsejében, úgy mint az egri hősnők, szurkot forraltak és hatalmas üstökben azt zúdították a fölfelé törekvő németek fejére; más részük köveket dobált alá.

Hullott a német seregestül. Elesett maga a tábornok is. Rajta kívül még ötven tiszt és vagy négyszáz közkatona hagyta ott a fogát Csobáncz vár falai alatt. A többi meg hanyatt-homlok elrohant, azt gondolván, hogy - szégyen a futás, de hasznos!

Igy védelmezte meg a maroknyi kis magyar csapat Csobáncz várát s így vített ki a csobánczi nők is az «egri nevet».

A kurucz hadak főgenerálisa, Bercsényi Miklós, mikor értesült a fényes győzelemről, elismerő okiratot küldött Száz Mártonnak és Dóczi Péternek, Rákóczy Ferencz pedig egy malmot és Badacsonyan egy szép nagy szőlőt adományozott a két hős vezérnek.

Hanem a német annál nagyobb haragra gerjedt Csobáncz vára iránt. És mikor a háborúnak vége lett s ismét ő lett az úr Magyarországon, első dolga volt, hogy a szép Csobáncz várát porba rombolta. Csak a kormos falak és azok a kis virágok maradtak meg. De azok mai napig is hirdetik a németek csúfos vereségét s a magyarok fényes diadalát!

Az érdekes romok történetével, viharos multjával megismerkedvén, még egyszer körüljárták a hegy peremét a fiúk és gyönyörködtek a páratlan szép kilátásban, melyet a Lesencze-völgyben szétszórt falvak, Szent-György, Gulács, Haláp nyujtanak. Dél felől a Balaton, nyugatról Szigliget és Badacsony alkotja keretét annak a bájos képnek, a melynél bájosabbat művész ecsetje sem alkothat.

Csobánczot elhagyva Badacsonynak vették utjukat.

Mindjárt a csobánczi hegy alatt, közel az úthoz két érdekes halmot pillantottak meg a fiúk. Az egyik halmot csupa kő borította, tövis és bogáncskóró nőtt rajta, a másikat szép zöld pázsit fedte és vadrózsabokor virágzott a tetején.

Miklós bácsi is érdeklődéssel nézte a két halmot. Megállította a kocsit s egy kis paraszt fiútól, a ki épen ott legeltette nyáját, megkérdezte: nem tudna-e valamit a két különös halomról.

A kis pásztorfiú így mondta el a két halom meséjét:

- Volt egyszer egy fiatal vadász. Nagyon megszerette a vidék legszebb leányát és feleségül akarta venni őt. De a leány már akkor egy szegény pásztor-legénynek a mátkája volt és annak a felesége is akart lenni. Haragra lobbant ezen a vadász. Mikor a pásztor-legény feleségül vette a szép leányt, épen ezen az úton vitte haza csengős szánon, lobogós paripákkal, vidám násznép kíséretében. A vadász elbújt egy fa mögé és mikor az a szán közel ért hozzá, a melyik a menyasszonyt vitte, hirtelen fölkapta nyilát és szíven lőtte a szép leányt.

A násznép üldözőbe fogta a gyilkos vadászt: hamarosan utolérték és ott helyben agyon is verték. Holttestére köveket dobáltak s később is, a ki erre járt, mindenki dobott rá egy követ a szívtelen gonoszra. Így támadt az az egyik domb.

A másik halom alatt a szép menyasszony nyugszik. Azt zöld pázsittal vonták be és vadrózsabokrot ültettek fölébe. A ki erre ment, áldást mondott a leány emlékére. Annak a neve «megáldott halom».

A fiúk a »megáldott halom«-ról egy-egy vadrózsát szakítottak emlékül és tovább folytatták útjokat Badacsony felé...

Badacsony.

Delet harangoztak épen a szomszédos falvakban, mikor utasaink Badacsonyba értek.

A fiúkat nagyon meglepte ez a hatalmas szép hegy és igazat adtak Miklós bácsinak, a ki így mutatta be nekik Badacsonyt:

- Ime, ez a Balaton-parti hegyek fejedelme!

Valóban méltó e névre Badacsony, mert nemcsak legnagyobb, legszebb, de a leghíresebb is valamennyi hegytársa között. Híre-neve messze túlrepül az ország határain is, mindenüvé, a hol azt a gyöngyöző tüzes nedűt ismerik, a melynek neve: »Badacsonyi bor«. Ott terem az ennek a szép nagy hegynek napsütötte oldalain.

Mint valami hatalmas óriás, két öböl között könyököl be Badacsony a Balatonba. Alapja köralakú és területe mintegy 11 kilométer. A hegy déli lábát a Balaton hullámai mossák.

Hajdan sűrű nádas borította ezt a helyet, melyben vízimadarak, vadludak, vadkacsák, gólyák és sirályok ezrei tanyáztak. Most fürdő-telep és kényelmes szálló várja ott az odaránduló vendégeket.

A fiúk is bekvártélyoztak a »Hableány« szállóba, megebédeltek, egy kicsit kipihenték magukat s azután hosszú hegymászó botokkal fölfegyverkezve neki indultak a hegytetőnek.

Kalauz is ajánlkozott melléjük, de Miklós bácsi visszautasította, mert ő, mint balatonvidéki ember, már többször járt Badacsonyban és jól ismerte a hegy minden zegét-zugát.

Egy darabig könnyen ment a gyaloglás, mert a hegy alsó része nem nagyon meredek. Szelíden emelkedik köröskörül egészen a bazalt-tornyokig. Ezt a részt a hegy »alsó kupjá«-nak hívják s ez kelet, dél és nyugat felől gyönyörű szőlőkkel van beültetve. Kisebb-nagyobb pinczék, sajtóházak, szebbnél szebb villák között vezet az út fölfelé.

- Na, fiúk, nézzétek, itt terem az a világhírű badacsonyi bor! - mondá Miklós bácsi a fiúknak és a körülöttük levő szép zöldleveles szőlő-tőkékre mutatott. Rakva voltak már a tőkék dús fürtökkel. Csakhogy a fürtök persze még zöldek, éretlenek voltak. Sajnálkoztak is a fiúk nagyon, hogy nem kóstolhatták meg a pompás badacsonyi szőlőt!

Kelet felé tartottak s közel jártak már a meredek bazalt tornyokhoz. Miklós bácsi egyszerre csak megállt egy az út szélén fekvő egyszerű épület előtt. Levette kalapját s arczán mély meghatottság látszott. A fiúk önkéntelenül követték példáját s érezték, hogy most valami nevezetes helyre értek.

- Köszöntsük szívből ezt az egyszerű kis hajlékot, - szólt Miklós bácsi lelkesen, - itt is a halhatatlan költő dicsősége ragyog. Itt is az ő nyomdokain járunk. Kisfaludy Sándoré volt ez a kis hajlék. Itt élte életének legboldogabb napjait; ifjú korában itt ismerkedett meg szép hitvesével: Szegedy Rózával. Férfiú korában ide rándult le nyaratszaka Sümegről. Itt ezen a tündéri helyen ihlette meg szívét a költészet s itt írta szép költeményeinek és regéinek nagy részét. »Csobáncz« regéje is itt érlelődött meg lelkében. Hisz maga vallja az előhangban:

Mult szüretkor Badacsonyon
Ezt Múzsámtól vettem én,
Egykor, midőn magam bolygék
A hegy szirtes tetején.

Erről a helyről ezt írta a költő egyik levelében:

»Halálom után, midőn már porladni fogok, ez oly hely leend Magyarországon, melyet megnézni el nem mulasztandja az utas; hova az utóbbi fiatal nemzedék, mint már most is a regéimben megénekelte váromladékokhoz, zárandokolni fog, hogy lássa azon helyet, hol egy tántorithatlan hazafinak szívveréből azon szózatok hangzának ki, melyek a magyart hazaszeretetre gerjedni, nemzetiséget és ezzel nemzeti életet visszavívni, szóval a magyart önmagának visszaadni segítették«...

Ne is mulasztja el senki, a ki valamikor Badacsonyba kerül, hogy elzarándokoljon Kisfaludy szőlőjébe Kisfaludy házához.

A ház ablakai elől gyönyörű kilátás nyílik, balra az ábrahádi és kővágóórsi hegyekre s a távolban Tihany ormaira. Dél felől a Balaton mosolyog föl a kis házikóra s túlhan a boglári domb és a somogyi halmok kéklenek. Hányszor révedezhetett el a költő e felséges tájkép szépségein!

Kisfaludy Sándor szőlőjétől az úgynevezett »Koldusok útján« mentek fölfelé a fiúk s nem-sokára egy kristályvízű forráshoz értek, melynek vize a sziklák közül buzog elő. »Apáczák forrása«-nak nevezi a nép.

A forrás felett nagy sziklák meredtek elébök.

- Na most már visszafordulhatunk, - mondá Feri, - itt tovább nem lehet menni.

- Gyertek csak utánam, - szólt Miklós bácsi és kissé jobbra vezette a fiúkat.

Hatalmas nyílás elé értek. A sziklatömeg mintha valami óriás ütése alatt széjjel nyílt volna azon a helyen. Csak két felől mered két magas sziklaoszlop az ég felé, közepén azonban szabad út nyílik a hegytetőre.

- Ez a »vaskapu«, mondá Miklós bácsi - és csak ezen az egy helyen lehet a hegy tetejére jutni. Az út itt már mind meredekebbé vált s a szűk nyílást néhol óriási sziklagörgetegek torlaszolták el, a melyeket nagy nyári viharok alkalmával a hegy tetejéről alászakadó víz hozott magával. Ezeken bizony úgy kellett átmászniok a fiúknak. Miklós bácsi előre ment, horgas botját lenyújtotta s a fiúk belekapaszkodtak, annak segítségével kúsztak föl a sziklákra.

Ugyancsak megizzadtak, mire a hegytetőre értek. No de végre mégis csak fölérték s a kép, a mely ott szemük elé tárult, kárpótolta őket minden fáradságért.

- Hála Isten, csak hogy itt vagyunk! - kiáltották egyszerre s mindjárt leheveredtek a puha pázsitra, hogy egy kissé kipihenjék a hegymászás fáradalmait.

Térés-tágas fensíkon mintegy négyszáz méter magasságban találták magukat, melynek egy része sűrű bozóttal, kökény-bokrokkal, vad szilvafa, illatos meggy (a miből a pipaszárak és sétatálcák készülnek) és vadrózsa-cserjékkel van benőve; a másik része gyöpös, pázsitos legelő.

Minthogy Badacsony teteje fekszik a legmagasabban, innen nyílik legszebb kilátás is az egész Balaton-vidékre.

Kelet felé végig repülhet az ember tekintete a Balaton csillogó habjain. Tihany szürke ormai, Füred zöldelő ligetei fölött a kenesei partokig; sőt tiszta időben még azon is túl: Veszprém és Fehér vármegye síkjaira. Dél felé a vizen túl: ott látszik az egész somogyi partvidék. A part keskeny síkján, mindenütt a tó mentén, ott robog vígan a gőzkocsi érintve az egyre jobban fölvirágzó somogyi fürdőtelepeket; Siófokot, Balatonföldvárt, Fonyódot, Boglárt és a partvidéki falvakat. A háttérben a somogyi halmok hullámos sora emelkedik, mintegy természet-alkotta bástya, mely a látóhatárt elzárja. Tolnába a szegzárdi dombokig, Baranyába a Mecsek-hegyig látni el, délnyugat felé egészen a szlavón és horvát hegyekig.

Legmegkapóbb mégis a nyugati és északi oldal kilátása.

Ott terül el a hegy alatt a Lesencze és Tapolcza patakok völgye. Ebből emelkednek ki sorban azok a kúpalakú, kisebb-nagyobb hegyek, a melyek az öreg Badacsonyt úgy veszik körül, mint a kotlós tyúkot a csirkéi... A nyugati oldalon ott emelkedik Szigliget s közel hozzá komor méltósággal Szent-György hegye. Érdekes hegy ez is nagyon. Kerek az alapja, kúpalakban emelkedik és a teteje laposra simítva. Épen olyan, mint Badacsony, mintha csak édes testvére volna. Talán épen egy pillanatban is alkotta meg őket hajdanta a föld mélyéből kitörő tüzek ereje. Mert tűzhányó hegy volt ez is. Oldalában, tövében, hol hajdan izzó láva hömpölygött, most viruló szőlőhegyek és békés falvak állanak.

Amodább Csobáncz hegye látszik, majd Rezi és Tátika várrom-koronázta csúcsai.

Északon a gulácsi és halápi hegycsúcsok mögött sűrű rengeteg erdők sötétlenek.

- Ott van a híres Sárkány-erdő és Dabas-erdő - mondá Miklós bácsi a rengeteg felé mutatva. - Hej, furcsa élet folyt ott hajdanában! Kanászok és juhászok fészke volt az a sűrű erdő és sok dolgot adott a vármegye urainak meg a zsandároknak...

- De szeretnék egy igazi bakonyi kanászt látni! - szólt Feri élénk érdeklődéssel, - sokat hallottam róluk mesélni.

- Ma már azok is egészen megváltoztak, - felelt Miklós bácsi. - Nagyobbára békés, csendes emberek, a kik nyugodtan legeltetik nyájukat az erdők sűrűjében. Azok a mesék a régi kanászokról szólnak, mert azok bezzeg izgága legények voltak! A ruhájuk is más volt, mint a mostaniaké. Prémes, pitykés rövid dolmányt, bő és rövid, sűrű ránczos gatyát viseltek. Fejükön kemény, magas szegletes kalap, lábukon magas sarkú, csikorgós rámás csizma volt s a vállukra nehéz czifra szűrt terítettek, a mit Veszprémben készítettek híres szűcsmesterek. Úgy is hívták ezt a ruhadarabot, hogy »veszprémi szűr«. És messze földről eljártak érte a pásztor emberek a veszprémi vásárra.

A fiúk nagy érdeklődéssel hallgatták az elbeszélést és most már Bandi is kinyilatkoztatta, hogy ő is szeretne egy ilyen érdekes bakonyi kanászt látni. Megjegyezte azonban, hogy csak - messziről... Mert szembe állani vele nem volna épen kellemes dolog.

Hanem hát messziről sem lehet már ma ilyent látni. Az életben hirmondójuk sincs már a régi bakonyi kanászoknak; ma már csak a mesében élnek.

A Sárkány- és Dabas-erdő mögött, a Bakony hegyein is túl, a kéklő messzeségben, Feri éles szeme két hatalmas hegycsúcsot fedezett föl. Csak a körvonalai látszottak ugyan oda, de azért mindkettőnek az alakját jól ki lehetett venni.

- Micsoda hegyek azok? - kérdezte Miklós bácsitól.

- Az ott a Somló-hegy, - felelte Miklós bácsi és a kelet felől emelkedő hegyre mutatott.

- Hiszen ez közel van Pápához, - érdeklődött Bandi, - akkor talán a város is ide látszik.

Nézték is erősen: nem látnák-e meg a nagy templom kettős tornyát, vagy a kollégium tetejét.

No bizony azokat sehogy sem tudták fölfödözni. Elmosódtak a ködös messzeségben.

- Az a másik ott nyugot felől pedig Sághegye, - magyarázta tovább Miklós bácsi. - Mind a kettő híres kitünő boráról. A Ság alatt elterülő vidéket hívják »Kemenes aljá«-nak.

- Arról a vidékről írta Berzsenyi Dániel, - vágott közbe Feri, - azt a szép verset, mely így kezdődik:

Messze sötétedik már a Ság teteje,
Ezentúl elfödi a Bakony erdeje,
Szülőföldem, képedet...

Megállok még egyszer, s reád visszanézek,
Ti kékelő halmok, gyönyörű vidékek,
Vegyétek bús könnyemet!

- Itt fakadt a költő szívéből az a szép költemény valamelyik halom tetején. Erre hozta útja, mikor Vasmegyéből Somogyba költözött. Megállt utoljára, bánatos szívvél és könnyes szemmel nézett vissza az eltűnő szép vidékre és abban a búsongó versben bucsúzott el kedves szülőföldjétől.

- Menjünk a romokhoz, - kérték most a fiúk Miklós bácsit. Már megszokták, hogy minden hegy tetején romokat látnak.

- Mennénk ám, ha volnának, - hangzott a válasz. - Csakhogy Badacsony hegyén sohasem volt vár és így romja sem lehet.

- Bizonyosan azért nem építettek ide, - okoskodott Feri, - mert nem tudták fölhordani a köveket.

- Az meglehet, - hagyta helyben Miklós bácsi, - de talán attól is féltek az emberek, hogy egyszerre megint csak ki talál törni a tűz a hegy gyomrából. Mert Badacsony volt a leghatalmasabb tűzhányó az összes balatonvidéki hegyek között. Mindjárt meglátjuk nyomait.

A fensík közepe felé mentek ezután s nemsokára egy hatalmas mélyedés elé értek.

- Ime, ez az úgynevezett kráter, - mondá Miklós bácsi és a mélyedésre mutatott. - Ez volt a tűzhányó hegy torkolata, ezen át hányta ki magából forrongó tüzeit a hegy. A lávakövek még most is itt hevernek szerteszéjjel, mint néma hírmondói annak a borzalmas tűzvilágnak.

A fiúk szétnéztek s csakugyan a mélyedés peremén különböző nagyságú barna színű lyukacsos köveket láttak. Egyet - egy ilyen lávadarabot mindenik eltett magának emlékül.

Már jól lehanyatlott eközben a nap s utolsó sugarait hintette lent a Balaton tükörére, melynek ezüstcsillogása egyszerre aranyárgára és égő vörösre változott.

Felséges látvány volt onnan a hegy tetejéről nézni az alkonyfényben úszó nagy vizet. Mintha valami égő olajból lett volna vize és most egyszerre kigyuladt volna ragyogó, szikrázó fényességgel...

A remek képben gyönyörködve visszafelé tartottak a fiúk, hogy a »Vaskapu«-n át ismét le szálljanak a völgybe.

Egyszerre meglepődötten állottak meg.

A hegy déli peremén egy szikláról hatalmas kőkereszt emelkedett előttük a magasba.

- Hogyan kerülhetett ez a kereszt ide, - tünődtek a fiúk.

- Ranolder János veszprémi püspök állíttatta ide a magasságba ezt a keresztet, - mondá Miklós bácsi, - mintegy jelképekül annak, hogy minden magasságok felett él és uralkodik még egy magasabb hatalom - az Isten! Jusson eszébe ez mindenkinek, a ki ezen a gyönyörű helyen, ezt a szent jelképet látja és boruljon le alázattal az Alkotó előtt.

E perczben leáldozott a nap a távol hegyek mögött. A völgyi falvakban megcsendült az estharangszó, egymásután harmincz toronyban. Harmincz harang csengő szava olvadt össze s mint egy áhitatos zsoltár szállt fel a magasba Isten trónusához...

Miklós bácsi és a fiuk levették kalapjukat s buzgó imát mondtak a kereszt tövében.

Azután lefelé indultak.

Mikor a Vaskapun nagy nehezen átvergődtek, megkönnyebbülten sóhajtottak föl a fiúk.

- Hála Istennek, csakhogy itt vagyunk, most már jó utunk lesz lefelé.

Még egyszer megálltak ott és fölnéztek arra a hatalmas sziklára, melyen a kereszt áll.

Miklós bácsi jó erősen megütötte vas botjával az üreges sziklát s mily nagy lön a fiúk ámulása, midőn a szikla az ütéstől erős csengő hangot adott.

Miklós bácsi látva a fiúk csudálkozását, meg is magyarázta mindjárt a furcsa tünetek okát.

- Ezek a sziklák, - mondá, - bazaltkövek. A bazaltkő pedig olyan természetű, mint az üveg. Nagyon tömött, kemény. A színe is csillogó és ha kővel és vagy vassal megütik, csengő hangot ad. A nép épen azért harangozó bércznek - zalai tájnyelven »harangozó börcz«-nek hívja ezt a sziklát.

Elbucsúztak a harangozó bérctől is, és a szőlők között a szálló felé vették útjukat.

A hegyi úton az öreg szőlő-csősz csatlakozott hozzájuk. Még ilyen időtájban nem érik a szőlő, nem igen van mire vigyáznia, hát unalmában is szívesen elbeszélget, ha valami élő lélekre talál a hegyekben.

- 'Csés jó estét adjon Isten! - köszönt az öreg és tisztességtudással megemeltette zsíros kalapját. - Honnan jönnek az úrfiak, ha meg nem sértem kérdésemmel?

- Fogadj Isten, bátya! - köszönt vissza Miklós bácsi, mi bizony onnan felül, a hegytetőről jövünk.

- Hm... - köhintett az öreg egyet és tovább fűzte a beszédet. - Hát akkor a »harangozó börcz«-öt is látták.

- Láttuk bizony.

- Hát aztán a meséjét tudják-e?

- Már azt nem tudjuk, de ha elmondaná, szívesen meghallgatjuk.

Az öreg csősz kiverte a pipáját (mert az az első!). Zsebre tette, azután néhány köhintéssel megköszörülte a torkát és elkezdte a harangozó börcz meséjét:

- Volt egyszer itt Badacsonyan két atyafi gyerek. Édes testvérek voltak. Ferkónak hívták az egyiket, Jóskának a másikat. Jóska gyöngy, beteges, jószívű fiú volt, Ferkó tagbaszakadt, erős legény, de szörnyen gonosz lelkű. Kis szőlő és kis hajlék maradt rájuk az apjukról. Egyformán jussoltak belőle: Jóska az egyik felét, Ferkó a másikat. Meg is élhettek volna békességgel holtuk napjáig. Hanem a gonosz lelkű Ferkó egészen magának akarta a házat és elhatározta, hogy a szegény gyámoltalan Jóskát elteszi láb alól. Halászgató ember volt, hát úgy eszelte ki, hogy majd becsalja magával Jóskát a vízre és ott beletaszítja a Balaton közepébe; senki sem tudja meg soha.

Egy kora hajnalon, mikor még sötét volt és a többi halászok aludtak, csakugyan fölverte álmából a szerencsétlen beteg fiút:

- Öltözködj hamar, bejössz a vízre.

- Mit csináljak én a vizen, bátyám? - kérdezte Jóska.

- Az nem a te gondod!

Ferkó egy nagy követ és kötelet tett a csónakba.

Jóska rosszat sejtett, de nem mert ellenkezni, bele ült szépen a csónakba és eveztek befelé.

Mikor körülbelül a víz közepére értek, Ferkó megállította a csónakot és így szólt Jóskához:

- Most meghalsz, mert ketten nem maradhatunk abban a kis hajlékban.

Szegény Jóska rimánkodva kérte bátyját, hogy ne bántsa, hiszen ő nem vétett neki semmit. De a gonosz testvér nem ismert irgalmat. Csak annyit engedett meg öccsének, hogy utoljára imádkozzék egyet.

- Uram bocsáss meg azoknak, a kik ellenem vétettek... - imádkozott Jóska, míg Ferkó ez alatt a kötelet kötötte a kőre és hurkot készített. Az volt a rettenetes szándéka, hogy a hurkot majd a szegény fiú nyakára veti és a kővel a Balaton fenekére süllyeszti.

De mikor meghallotta, hogy öccse érte imádkozik, zavarba jött s egy ideig tétovázott. Egész testében remegve odalépett végre az áldozathoz s szétfeszítette a hurkot, hogy öccse nyakába akassza...

Ebben a pillanatban megszólalt odafönt a harangozó börcz: bim-bam... bim-bam... Mintha Isten szava hangzott volna a magasból: »Gonosz fiú, mit csinálsz? Ha senki nem lát is, én látlak!«...

Ferkó megtántorodott, a csónak megbillent alatta s ő a vízbe zuhant... A zsineg, a mit kezében tartott, esés közben a nyakára hurkolódott, magával rántotta a rákötött sulyos követ is, a mely a gonosz testvért egyszerre a Balaton fenekére süllyesztette.

Jóska megmenekült és azóta mindennap kijárt a harangozó bérczre imádkozni a bátyja lelki üdvösségéért...

Az öreg csósz itt elvégezte meséjét s a fiúk szinte megkönnyebbülten lélekzettek fel, hogy az a gonoszlelkű Ferkó vesztével és az ártatlan Jóska megmenekülésével végződött.

Bucsút vettek a mesemondótól és a szállóba siettek, a hol már várta őket a jó vacsora. Pompás halpaprikást kaptak, a melyet frissen fogott balatoni halakból maga a halász-gazda készített. Nincs ennek párja sehol a világon, már csak ezért magáért is érdemes volna elmenni a Balaton partjára. Dicsérték is a fiúk falatozás közben a kitűnő eledelt és csak azt sajnálták, hogy édes apjuk nem volt ott és nem ehetett belőle. Mert tudták, hogy az is nagyon szereti a halpaprikást. Csakhogy az Alföldön ritkán lehet hozzájutni. Ilyen jóhoz meg soha.

- Édes apa már eddig bizonyosan Keszthelyen van, - mondá Miklós bácsi, - mert úgy írta, hogy ma érkezik oda. Holnap mi is oda megyünk.

A fiúk nagyon megörültek a közeli viszontlátásnak.

Vacsora után szobájukba tértek, hogy lepihenjenek. A sok gyaloglás, hegymászás után jó fog esni az éjjeli nyugalom.

De mielőtt ágyba feküdtek volna, még sokáig elgyönyörködtek ablakukból azon a tündérmesébe illő képen, melyet a pihenő Balaton mutatott.

Szép a Balaton nappal, mikor csupa élet, elevenség. A szivárvány minden színét magára ölti tarka változatban. Most haragos zöld, majd égszínkéék, aztán meg vakító aranyszínben ragyog. Most elborúl, majd kiderül tükre, mintha csak élő, érző lelke volna. A part felé siető fodros hullámok hátán s a sűrű nádasokban is zsong-zsibong az élet. Zajos vízi madarak: vadkacsák, vadludak lubiczkolva fürdenek a hűvös hullámokban, a fehérszárnyú sirályok sikongva czikáznak a víz felett. Ha egy-egy kárász, vagy garda közel jön a víz színéhez, villámgyorsan csapnak le rá. A hosszúnyakú gém komoly méltósággal áll a sekélyes vízben s kigyót, békát kémlel a fenéken...

De talán még szebb a Balaton éjjel, mikor pihen.

A nap leáldozott. Az estharangok méla szava átzenget bércezen-völgyön s a vizek felett. Megszűnik a napi munka, ember, állat hazasiet éjszakai pihenésre. Elpihen a Balaton is. Csónak, hajó nem szeli hullámait. Lármás lakói is egymásután elvonulnak a nádas sűrűjébe fészükre

és bűvőhelyeikre. A hegyek mögül lassú méltósággal felemelkedik a hold, kigyulad a csillagok ragyogó milliárdja. A holdfényből, csillagsugárból ezüst fátyol szövődik a víz színére. A holdnak és a csillagoknak tündöklő visszfénye ott ragyog a tó óriási ezüst tükreben. Mintha két eget látna az ember, egyet fent a magasságban s egyet lent a mélységben... A hab csak néha-néha loccsan, mikor egy-egy álmatlan virgoncz hal játékos kedvvel fölveti magát a víz színe fölé... A nádas is csak néha zörren meg, vadludak csöndes gágogó beszéde hallatszik ilyenkor. Talán azt kérdezzetik egymástól: Alszol-e, pajtás? Alszol-e már?... Ők is elnémulnak, aztán mélységes csend borúl a tóra. Alszik minden... csak ott túl a somogyi bérczek oldalán virrasztanak a halvány fényű pásztortüzek.

Sokáig gyönyörködtek ebben a bűbajos éjjeli képben a fiúk s már éjfélre járt az idő, mikor pihenésre hajtották fejüket.

Szigliget és Szentmihály hegye.

Reggel korán kocsira ültek utasaink és Keszthely felé vették útjokat, hogy ott a fiúk édes apjával, nemzeti Gál András urammal, találkozzanak.

Nyugoti irányba haladva csakhamar elértek Szigliget alá. Szigligetet Badacsonytól ugyanis csak egy völgy, az Eger patak völgye választja el.

Szigliget érdekes, regényes bércei már messziről megragadták a fiúk figyelmét. Hármashegy ez voltaképpen, melynek egyik magasabb csúcsán kisded falútól körülvéve emelkednek a szigligeti vár barna falai. A várról és hajdani urairól szintén gyönyörű regét írt Kisfaludy Sándor.

A faluba érve szálltak a kocsiról és gyalog mentek föl a romok közé a fiúk, Miklós bácsi elmondta a szigligeti vár történetét:

- A vár nagyon régen, IV. Béla király idejében épült.

- Talán a tatárjárás után? - kérdezte Feri, a ki épen az idén tanulta Magyarország történetét és tudta, hogy a tatárok a végzetes muhi csata után ezt a vidéket is tűzzel-vassal elpusztították. Csak három dunántúli vár menekült meg a mongolok dühétől: Esztergom, Székesfehérvár és Szent-Márton.

- Igen, a tatárjárás után épült ez a vár, - felelt Miklós bácsi, - mikor az a garázda népség értesülvén Oktaj khán haláláról, hirtelen elhagyta az országot. A király engedelmeiből egy Tarus nevű pannonthalmi apát építette a várat, mert erre jártában igen megtetszett neki Szigliget vidéke. Később a hatalmas Ujlaky család birtokába került és igen híres erősség volt. A török sokszor ostromolta, de sohasem tudta bevenni.

Az Ujlakyak kezéből a dúsgazdag Lengyeltothy-család tulajdonába ment át a szigligeti vár. Régi dicsősége azonban örökre letűnt, mert nem volt többé a hazaszeretet szikla-oltára, s a magyar szabadság védő bástyája! A német időben, a kurucz és labancz világban dicstelen szerepet játszott Szigliget.

Mig édes testvére és szomszédja, Csobáncz büszke daczczal verte vissza a német támadását, addig Szigliget térdet, fejet hajtott a haza ellensége előtt. Urai alázatos szolgálói voltak a németnek. Csobánczot levegőbe is robbantotta azután a német, Szigligetet azonban megkímélte.

De azért azt is elérte büntetése. A minden földi hatalomnál erősebb, nagyobb hatalom sujtotta porba. Az, a ki ott lakik a felhők felett és számon tartja az emberek bűneit.

Egy viharos, zivataros nyáron tízszer ütött egymásután az ég haragja, a villám, Szigliget büszke várába s lerombolta, izzé-porrá égette... Az urai is mind kipusztultak, hirmondójuk sincs ma már.

- Megérdemelték! - kiáltották egyszerre a fiúk nemes felháborodással.

- Igen, megérdemelték! Mert a nemzet minden fiának ott kell lennie a nemzet minden küzdelmében. Ágyu elé, puskatűzbe kell állnia, vérpadra kell lépnie inkább, mint az ellenséggel czimborálnia. »Ez hazaárulás, olyan bűn, a melyre nincs irgalom sem földön, sem égen«...

Szomorú érzések közt távoztak a fiúk Szigligetről és tovább folytatták utjokat Keszthely felé.

Mikor Balaton-Ederics és Meszes-Györök falun áthaladtak, a Balaton és az országút között egy sírdomb alakú halom tűnt szemükbe; a halom tetején kis kápolna állt.

A kocsis, mikor látta, hogy utasai érdeklődéssel vizsgálják azt a halmot és kápolnát, minden kérdés nélkül elmondta, a mit róluk tudott.

Az a »Szentmihály hegye«, - mondá és ostorával a halom felé mutatott. - Hajdanában nem volt kápolna rajta, hanem barlang volt a kápolna helyén. Abban a barlangban szentéletű remete lakott. Ott is van eltemetve és sírja fölött áll a kápolna. A nép bucsút jár oda.

A fiúk szálltak a kocsiról, hogy közről is megtekintsék az érdekes halmot és kápolnát. Miklós bácsi ott aztán bővebben elmondta a Szentmihály hegyi remete történetét.

- Gersei Pethő Menyhárt volt régen a török háborúk idején e vidék ura. Jó vitéz volt Menyhárt uram és apródjával Bodor Imrével sok háborút végig küzdött. A haja szála sem görbült meg soha. Hanem egyszer mégis majd ott hagyta a fogát a csatatéren. Egy óriási török hátulról észrevétlenül ráemelte kardját, hogy ketté hasítsa fejét. Ekkor ugratott oda Bodor Imre, halálosan föbe vágta kardjával a törököt s így megmentette urát.

- Neked köszönöm az életemet, Bodor Imre, - szólt Menyhárt úr az apródhoz, - hálás leszek érte. Válassz akármit, a mi az én birtokom, neked adom.

Menyhárt úr persze azt gondolta, hogy az apród valamelyik pusztáját vagy faluját fogja választani.

De Bodor Imrének nem kellett se falu, se puszta.

Ő mást választott. A szép Pethő Lillát, Menyhárt úr egyetlen leányát, kérte feleségül.

Szörnyű haragra lobbant a dúsgazdag úr, hogy az ő leánya kezét egy ágrólszakadt, szegény apród meri megkérni. Régen oda ígérte ő azt már Dersffy László úrfinak.

Csak hogy a szép Lilla kijelentette ám, hogy ő nem akar a kevély Dersffy felesége lenni, hanem egyedül csak Bodor Imréé.

Erre aztán még jobban megharagudott Pethő Menyhárt és a szegény apródot elkergette udvarából. El is ment szegény Bodor Imre úgy, hogy hírét sem hallották többé. Mindenki azt hitte, hogy beleölté magát a Balatonba. A szép Lilla egyre busúlt, búslakodott utána. Hervadt, hervadozott a sír felé... Menyhárt úr ekkor megbánta tettét és mindenütt kerestette az apródot, hogy ha megtalálják, hívják vissza és neki adja Lilla kezét. De késő volt már a megbánás. Lilla meghalt, Bodor Imrét nem találták sehol. Nem ölte ugyan magát a Balatonba, hanem elvonult a Szentmihály hegyi barlangba s ott remetéskedett, imádkozott halála napjáig. Halász emberek akadtak rá holttestére és ők temették el őt a halom tetején. Mikor Pethő Menyhárt ezt megtudta, elvitette tetemét a családi sírboltba Lilla mellé. Ide, a halom tetejére pedig bűnbánása jeléül kápolnát építtetett. S azóta bucsúra jár ide a vidék népe.

- Kisfaludy Sándor is gyakran megfordult itt, - folytatta tovább elbeszélését Miklós bácsi - és egy gyönyörű regében meg is örökítette a »Szentmihály hegyi remete« bús történetét. Abban a regében így rajzolta meg Kisfaludy a Szentmihály-hegy képét:

Szigliget és Keszthely között
Bele unván borába,
Melyet terem, a szőlőhegy -
A Balaton tavába
Hosszú keskeny nyelvet tolt be.
Fél gombolyag képében,
Gömbölyűen domborodott
Hegyecske áll végében.
Tetején egy kápolnának
És remetek lakásának
Omladéka látszik még:
Mohos, mesés régiség...

A »mohos, mesés régiség«-től bucsút vettek utasaink, s a szőlőhegyek között mindenütt a Balaton mentén vezető, lombos fákkal szegett szép uton csakhamar elértek Keszthelyre.

Keszthelyen találkoztak a fiúk édes atyjukkal, a ki már az előző nap estéjén oda érkezett. Mindjárt elhatározták, hogy délután együtt nézik meg a város nevezetességeit s másnap reggel haza felé indulnak. Siófokig hajón mennek, onnét meg gőzösön hazáig. A fiúk arra kérték Miklós bácsit, hogy menjen el ő is velük s majd ott meg ők mutatják meg az ő szülőföldjük: a délibábos Alföld szépségeit. Édes atyjuk is szíves szavakkal hívta Miklóst, de az csak annyit ígért meg, hogy most csak Siófokig kíséri el őket. Mert odahaza már nyugtalan lélekkel várja őt jó öreg édes anyja, a kit már tíz hónap óta nem látott. Azt dobogja a szíve, hogy most hozzá kell sietnie!

Gál András uram meghajolt a fiúi szeretet előtt, és csak azt ígértette meg Miklóssal, hogy még a vakáció folyamán elmenjen hozzájuk látogatóba.

Gál Andrást, mint gazdálkodó embert, különösen a gazdasági iskola érdekelte Keszthelyen. Először hát annak a megtekintésére indultak.

Útközben szemügyre vették a várost is. A fiúknak igen tetszett az eleven, kedves, csinos kis városka, mely már a Balaton legnyugotibb részén, az úgynevezett keszthelyi öböl partján épült.

Nagyon régi hely. Az ásatások alkalmával előkerült régiségek bizonyítják, hogy már a rómaiak és hunok is telepet alkottak itt. Régebben, az Árpád-királyok korában »Gesztel« volt a neve. Egyfelől a Balaton vize, másfelől szép termékeny, hullámos síkság környezi. Legnevezetesebb épület a gróf Festetics család fejedelmi fénynyel épített kastélya.

Mikor a gazdasági iskolához értek, Miklós bácsi elmondta a fiúknak, hogy ezt a hasznos intézetet, a melyben magyar gazdákat nevelnek, Festetics György gróf alapította 1798-ban. Az ő nevéből nevezték el »Georgicon«-nak.

Nagy érdeklődéssel vizsgálták meg mindent. Az intézet szép nagy épületét, kertjét, szőlő- és mezőgazdaságát. Az intézet növendékei ott sűrögtek, forogtak a gazdaságban és ugyancsak izzadtak a munkában. Egyiknek ásó, másiknak kapa volt a kezében, harmadik az eke szarvát fogta.

A fiúk ugyancsak elcsodálóztak.

- Milyen különös iskola ez, - mondták, - a hol a tanulók nem vakációznak, hanem egy ingre vetkőzve együtt dolgoznak a munkásokkal.

- Hja, fiam! - szólt Gál András uram, - a jó gazdának nem csak a könyveket kell ám ismernie, hanem az ásó-kapa nyelét, meg az eke szarvát is; csak úgy boldogulhat az életben.

Ezután a nagyszerű grófi kastélyt tekintették meg.

Festetics György dicső emléke elevenedett ott meg lelkük előtt.

Bölcs elméjű, kitűnő gazda s fenkölt lelkű, áldozatra kész hazafi volt gróf Festetics György. Méltó reá, hogy emléke előtt minden magyar ember tisztelettel emeljen kalapot! 1754-ben született és 1819-ben halt meg. Azon kívül, hogy a ma is virágzó gazdasági tanintézetet fölállította, a magyar nemzeti szellem ébresztésének nagy munkájában is az elsők között volt. Fenkölt lelkének tanúbizonysága a »Keszthelyi Helikon« néven rendezett fényes ünnepségek. Minden évben kétszer tartott ilyen ünnepet a keszthelyi palotájában Festetics György. Meghívta erre az ünnepre a szomszédos vármegyék birtokos urait, a Dunántúl íróit és tudósait: Berzsenyi Dánielt, Kisfaludy Sándort stb.

A helikoni ünnep isteni tisztelettel kezdődött. Azután jött a diszülés, melyen a gazdasági intézet növendékei szavaltak, a meghívott költők és tudósok új műveiket olvasták föl. Ezután lakoma, színi előadás és táncmulatság következett, melyre a vidék népe is hivatalos volt.

Méltán írta Festetics Györgyről egyik szép költeményében Kisfaludy Sándor:

Te, a mit érsz, tudsz, birsz, teli szíved
És bő kézzel osztod, s közre bocsátod a
Hazában. A mag, melyet így vetsz,
Oh! mi dicsőt terem egykor itten.

Bölcs magyar! élni fogsz.
Neved dicső lesz, míg magyar él s lehel,
És csillagát tisztelni tudja,
A ki sugárt ragyogott nevére!

A kastély megtekintése után még »Hévíz«-re rándultak ki utasaink. Hévíz nyugot felé mintegy öt kilométernyi távolságban fekszik Keszthelytől. Csinos kis fürdőtelep, melynek jótékony természetes meleg vize sok szenvedőnek nyújt évenként enyhülést.

Este volt, mikor visszatértek a városba. Az éjszakát ott töltötték s reggel a harsány kürtjelzésre siettek a »Baross« gőzhajó födélzetére.

Pompás idő kedvezett az indulásnak.

A fölkelő nap fényében csillogott, ragyogott a Balaton. A világos zöld víz ezüstfehér fodrokkal csipkézett habjait vigan szelte a fürge járású gőzhajó.

Az utasok mind a födélzeten voltak, tele tüdővel szívták a reggeli üde levegőt. Szemmel, szíved, lélekkel gyönyörködtek abban az Istenkéz-alkotta remek panorámában, a mely előttük elvonúlt. Onnan, a Balaton kellős közepéről nézve még szebbnek tűnik föl Zala regényes partvidéke, mint egészen közelből.

A fiúk még egyszer meglátták azt az egész szépséges tájat, a melyet olyan gyönyörűséggel kalandoztak be Miklós bácsival.

Keszthely és a nyugoti partok mindjobban elmaradtak, a hogy haladt a hajó keletnek.

Gál András uram egy perczre sem tudta levenni szemét a zöldelő halmokról, regényes romokról.

A fiúk lelkesen, örömtől csillogó szemmel magyarázták édes atyjuknak az immár jól ismert vidék szépségeit és nevezetességeit.

- Az ott Szentmihály-hegye, a hol a szegény Bodor Imre remetéskedett. Az a hármass csúcsú ott Szigliget-hegye, melynek büszke várát az ég haragja sujtotta porba... Amott Csobáncz dicsőséges tetője, a hol amúgy kuruczosan elbántak a labanczczal Száz Márton hajdui és a zalai asszonyok... S utána a balatoni hegyek fejedelme, az öreg Badacsony, a régi tűzhányó, melynek oldalán most tűzerejű bor terem. Ott a keleti oldalon fehérlik egy kis egyszerű hajlék: Kisfaludy Sándor háza, a hol a koszorús költő halhatatlan regéit írta...

Gál András nagy örömmel hallgatta a fiúkat s nagy volt öröme és meglelégedése, hogy nem veszett kárba az az idő, a mit fiai az utazással töltöttek. Szívük, lelkük megtelt nemes hevüléssel a táj szépségein s a mult idők dicső emlékein. Növekedett, gyarapodott szeretetük, ragaszkodásuk az édes drága honi földhöz, melynek minden rögére apáink vére hullt, mely drága szent kincsünk minekünk, mert »A nagy világon e'kívül nincsen számunkra hely.«

A hajó Badacsony alatt néhány perczre horgonyt vetett, majd tovább folytatta útját a szomszédos Rév-Fülöp felé, a hol szintén kikötött. Rév-Fülöp régebben Kővágó-Eörs szőlőhegye volt, ma már szintén viruló fürdő-telep; szemben van vele a somogyi parton Boglár vasúti állomás, a honnan gőzhajó jár Rév-Fülöpre.

Innen Tihany orma felé vette irányát a »Baross«. Sorba tüntek elő és maradtak el a parti falvak csillogó tornyokkal és sudár jegenye fáikkal; Szepesd, Zánka, Akali, Dörgicse, valamennyi kitűnő bortermelő hely és lakói tősgyökeres magyarok.

Mikor a dörgicsei völgykatlan irányában járt a hajó, Miklós bácsi sokáig néma meghatottsággal nézett észak felé, a hol a hegyek mögöl szülőfalujának tornya intett feléje. Forró könnycsepp csordult szeméből. Öreg édes anyjára gondolt, a ki már bizonyosan aggódó szeretettel várja őt, és sokszor kitekint az országútra: jön-e már az én édes fiam, jön-e már?...

A fiúk is megösmerték a mencshelyi tornyot és hálásan emlékeztek meg atyjuk előtt az áldott lelkű Jó néniről, a ki tavaly ottlétükkor olyan meleg szeretettel fogadta őket. Kendőjüket lobogtatták a hegyek felé... Hátha künn áll a kedves Jó néni, hátha meglátja?...

A hajó most irányt változtatott, megkerülte a tihanyi félszigetet s az utasok előtt feltűnt Siófok, a hol nemsokára ki is kötöttek.

Miklós bácsi, a közeli viszontlátás reményében bucsút vett Gáléktól s a mindjárt visszainduló hajóval Füredre ment. Onnan édes jó anyjához sietett.

A fiúk édes atyjukkal még körülnéztek egy kicsit Siófokon, délután megfürödtek a hűvös hullámokban s este azután gőzösre ültek. A tüzes szemű vasparipa prüsszkölve vágatott velük a bérczes-völgyes szép Balaton-vidékről szülőföldjük: a délibábos Alföld rónatája felé.